

Konya'da Selçuklu Sanatına Yönelik Arkeolojik Kazılar

Ahmet Yavuzylmaz | ORCID: 0000-0001-6214-3734 | ahmet_yavuzylmaz@hotmail.com

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya,
Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/013s3zh21>

Öz

Türklerin Anadolu'ya hâkim olduktan sonra imar faaliyetleri artmıştır. Hâkimiyetlerini perçinlemek ve ihtiyaçları doğrultusunda cami, medrese, saray, han, hamam, kervansaray, türbe gibi birçok yapı yapmışlardır. Bu yapılar bölgenin el değiştirmesi sonucunda ya da dönem içerisindeki koşullara bağlı olarak yıkılmış ya da tahrip olmuştur. Günümüze ulaşan yapıların birçoğu restorasyonlar sonucu ayakta kalmayı başarabilmiştir. Yok olan ya da tahrip olan eserler araştırmacılar için hep merak konusu olmuştur. Konya'nın Selçuklular tarafından fethedilmesinin ardından şehirde yoğun bir imar faaliyeti başlamıştır. Sultanlar, devlet adamları, varlıklı kimseler tarafından yaptırılan yapıların birçoğu bugün görülebilmekte olup en az bunlar kadar olanı da toprak altındadır. Araştırmacılar bu doğrultuda mevcut olan ve değişikliğe uğramış eserlerin ilk hallerini merak etmiş ve çalışmalar gerçekleştirmiş, gün yüzünde olmayanlar içinse arkeolojik kazılar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada Konya ve çevresinde Selçuklu dönemi eserlerine yönelik yapılmış olan arkeolojik kazılar yapı türlerine göre ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Arkeoloji, Kazı, Konya, Selçuklu

Atıf Bilgisi

Yavuzılmaz, Ahmet. "Konya'da Selçuklu Sanatına Yönelik Arkeolojik Kazılar". *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* /18 (Haziran 2023), 181-236.

<https://doi.org/10.23897/usad.1319114>

Geliş Tarihi	21.05.2023
Kabul Tarihi	14.06.2023
Yayın Tarihi	23.06.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	usad@selcuk.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Archaeological Excavations for Seljuk Art in Konya

Ahmet Yavuzylmaz | ORCID: 0000-0001-6214-3734 | ahmet_yavuzylmaz@hotmail.com

Necmettin Erbakan University, Faculty of Social and Human Sciences, Department of Art History,
Konya, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/013s3zh21>

Abstract

After the Turks dominated Anatolia, their construction activities increased. They built many structures such as mosques, madrasahs, palaces, khans, baths, caravanserais, and tombs etc. to consolidate their dominance and in line with their needs. These structures were dilapidated or destroyed due to the change of hands of the region or depending on the conditions in the period. Thanks to the restorations, many of the structures have survived to the present day. Destroyed or destroyed artifacts have always been a matter of curiosity for researchers. After the conquest of Konya by the Seljuks, an intense development activity started in the city. Many of the structures built by sultans, statesmen and wealthy people can be seen today, and at least as many as these are under the ground. In this direction, while the researchers were wondering about the original conditions of the existing and restored constructions, they also carried out archaeological excavations for the lost artifacts. In this study, the archaeological excavations made for the Seljuk period constructions in Konya and its surroundings were handled and evaluated according to the building types.

Keywords

Archaeology, Excavation, Konya, Seljuk

Citation

Yavuzylmaz, Ahmet. "Archaeological Excavations for Seljuk Art in Konya". *Journal of Seljuk Studies* /18 (June-2023), 181-236.

<https://doi.org/10.23897/usad.1319114>

Date of Submission	21.05.2023
Date of Acceptance	14.06.2023
Date of Publication	23.06.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External

Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
-------------------	--

Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
-------------------	----------------

Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
-----------------------	---

Complaints	usad@selcuk.edu.tr
------------	--------------------

Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
---------------	---

Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .
---------------------	---

Giriş

Eskinin bilimi anlamına gelen arkeoloji kelimesi Antik Yunancada eski anlamına gelen “arkhaios” ile bilim anlamına gelen “logos” kelimelerin birleşmesinden meydana gelmektedir (Sevin, 1995, s. 11). Yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans dönemi ile birlikte insanlarda uyanan koleksiyonerlik merakı ve Avrupalı devletlerin farklı uygarlıklara ait eserleri müzelerinde sergilemesi arkeoloji kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Mutlu-Mutlu, 2018, s. 65). İlk olarak geçmiş uygarlıklara ait olan maddesel unsurların ortaya çıkarılması ve sınıflandırılarak kataloglaması 20. yüzyılın ikinci döneminde Amerika’da başlayan yeni bir anlayışla yerini kültürün sosyal, siyasi ve ekonomik koşullar bağlamında analizine dönüşmüştür (Sevin, 1995, s. 14).

Araştırmacıların yüzeyde gördükleri kalıntıları yorumlamasının ötesinde define arayışı şeklinde toprak altındakileri merak etme ve faaliyete geçmelerinin en iyi örneklerinden birisi İS. 79’da Pompei ile birlikte yok olan Herculaneum da 1709-1715 yıllarında Avusturyalı General Prince d’Elboeuf tarafından gerçekleştirilen çalışmadır. İlk arkeolojik bilimsel çalışmalar ise Alcubierre ve yardımcısı Bardet tarafından gerçekleştirilmiştir (Özgenel, 2008, s. 8). 18. yüzyılda geçmiş kültürlerin anlaşılması adına onlara ait toprak altında kalmış eserlerin kazılar sonucu ortaya çıkarılması gerekliliği bilinci oluşmaya başlasa da 18 yüzyıl ve 19 yüzyıl başlarında amacı sadece müzelere eser kazandırmak olan tahrip edici kazı çalışmaları yapılmıştır. 19 ve 20. Yüzyıllarda arkeolojik çalışmalar artık sadece eser bulmak için değil bilgi edinmek ve anlamaya çalışmak için yapılmaya başlanması modern arkeolojinin başlangıcıdır (Sevin, 1995, s. 18-21).

19 yüzyılda Avrupalı devletlerin ilgisi Osmanlı topraklarına kaymış ve birçok tarihi eser yurtdışı müzelerine götürülmüştür. 1881 yılında Müze-i Hümayun Müze Müdürü olarak göreve getirilen Osman Hamdi Bey ilk müze binasının yapımını sağlamıştır. Müzedeki eser sayısını arttırmak adına İzmir Menemen’de Eolia, Muğla yakınlarında Lagina, Manisa yakınında Artemis Tapınağı ve Adıyaman Nemrut’ta olmak üzere farklı bölgelerde kazılar gerçekleştirmiştir (Mutlu-Mutlu, 2018, s. 67).

Cumhuriyet döneminde arkeolojiye verilen önemin arttığı görülmektedir. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün bu alandaki girişimleri son derece önem taşımaktadır. Atatürk yurt gezileri sırasında Konya’yı ziyaret eder. Bu ziyaretleri sırasında (18 Şubat 1931-1 Mart 1931) 21 Şubat 1931 günü Mevlana Müzesini gezmiş ve müzede incelemeler yapmıştır. Ayrıca eski eserlerin onarımı tarih ve arkeoloji konularında uzman yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesini isteyen aşağıdaki telgrafı Başbakan İsmet İnönü’ye göndermiştir (Önder, 1989, s. 107-108).

Konya’dan: 21.02.1931 Acele ve Önemlidir.

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine

“Son tetkik seyahatimde muhtelif yerlerdeki müzeleri ve eski sanat ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim. İstanbul’dan başka, İzmir, Antalya, Adana ve Konya’da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi

mütehassısların yardımı ile tasnif edilmektedir. Ancak, memleketimizin hemen her tarafından emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim eski medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi surette muhafaza ve tasnifleri, geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassıslarına kat’i lüzum vardır. Bunun için maarifçe harice tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.

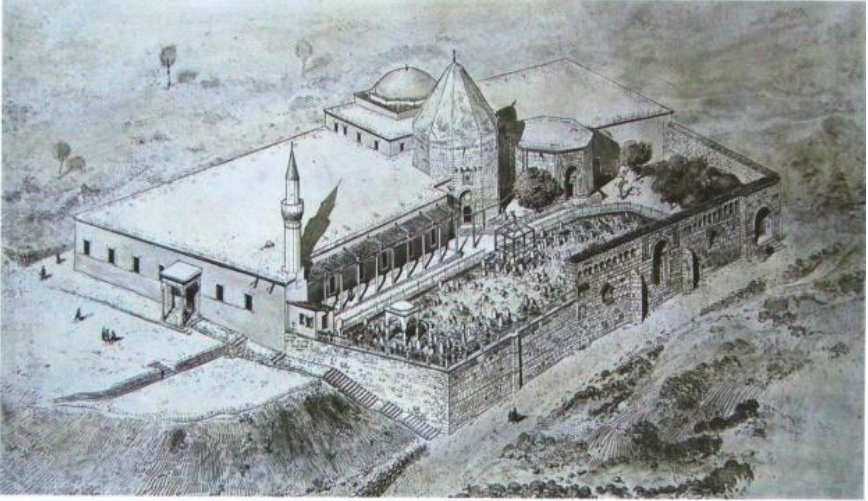
Konya’da, asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle, büyük bir harâbi içinde bulunmalarına rağmen, sekiz asır evvelki Türk Medeniyetinin hakiki mimari şaheserleri sayılacak kıymette bazı mebanî (binalar) vardır. Bunlardan bilhassa “Karatay Medresesi, Alâeddin camii, Sahip Ata Medresesi, Camii ve Türbesi, Sırçalı Mescid ve İnce Minareli Camii, derhal ve musta’celen (acilen) ta’mire muhtaç bir haldedir. Bu tamirin gecikmesi, bu abidelerin kâmilen indirâsını mücip (tamamen yıkılmasına sebep) olacağından, evvelâ asker işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kâfesinin (hepsinin) mütehassıs zevât nezâretiyle tamirinin temin buyurulmasını rica ederim”.

Bu telgrafın akabinde Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Arif Müfit Mansel ve Halet Çambel devlet bursuyla arkeoloji alanında eğitim görmeleri için yurt dışına gönderilir. Akabinde 1931’de Türk Tarih Kurumu, 1934’te İstanbul Üniversitesi’ne bağlı Türk Arkeoloji Enstitüsü, aynı yıl içerisinde Ankara’da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulur. Cumhuriyet’in kuruluşunun 10. yıldönümünde de Atatürk’ün talimatı ile millî kazılar başlar. Avrupa’da eğitim gören öğrencilerin iki ay süre ile kazılara katılmaları sağlanır. Bu bağlamda ilk büyük Türk kazısı H. Z. Koşay ve R. O. Arık başkanlığında Ahlatlıbel (1933) ve Alacahöyük’te (1935) başlamıştır. Ardından K. Kökten Antalya Karain (1946), A. M. Mansel Perge (1946) ve Side (1947); B. Alkım Karatepe (1947); T. Özgüç Kültepe (1948) ve Altıntepe’de Urartu Kalesi (1959); K. Bittel, H. Çambel ve A. M. Mansel Fikirtepe (1952); J. Mellart Hacılar (1957) ve Çatalhöyük (1961) gibi yerlerde kazılar yapılmıştır (Bayram, 2008: 9). Ancak yapılan bu kazılar daha çok Anadolu’da Türk öncesi döneme ait çalışmalardır. Ortaçağ Türk dönemine ait kazılar içerisinde Sedat Çetintaş Sivas İzzeddin Keykavus Darüşşifası(1937), R. Oğuz Arık Konya Alaeddin Köşkü (1941), Aydın Sayılı-W. Ruben Kırşehir Cacabey Medresesi (1947), Prof. Dr. Oktay Aslanapa Diyarbakır Artuklu Sarayı (1961-62), Kayseri Keykubadiye Sarayı (1964), Eski Van Ulu Camii Kazısı (1970-1972); M. Oluş Arık Alanya Kalesi (1985), K. Ottodorn Beyşehir Kubadabad Sarayı (1965) kazıları dikkati çekmektedir. Bunlar içerisinde Beyşehir Kubadabad Sarayı’nda 1965 yılında K. Ottodorn başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları Türk Kültürüne yönelik arkeolojik çalışmalar içerisinde ilk profesyonel ve tam teşekküllü olması ile dikkati çeker (Arık, 2000: 23-30). Bu çalışmada Konya ve çevresinde Selçuklu Sanatına yönelik yapılan bilimsel kazı, sondaj, araştırma, kurtarma kazılarını konu almaktadır. Bu bölgedeki çalışmaların fazlalığı bir makalenin boyutunu aşacağından dolayı bazı çalışmaların sadece isimleri zikredilmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen kazıları kronolojik olarak sıralamak yerine yapı türlerine göre bir tasnif yapılarak bunun içerisinde alfabetik olarak verilmiştir.

CAMİ VE MESCİTLER

Alaeddin Camii: Konya il merkezinde Alaeddin Tepesi olarak adlandırılan höyüğün üzerinde yer alan Camii Selçuklu’nun ilk ulu mabedidir. Ahlatlı ustaya yaptırılan künde-kari

teknğinde yapılmış minberi ile yapının kuzey ve batı cepheleri üzerinde bulunan kitabeler inşa süreci hakkında bilgiler ihtiva eder. Bu kitabelerden hareketle caminin Sultan I. Mesud tarafından yapımına başlandığı; II. Kılıçarslan, I. İzzedin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad ile son halini aldığı anlaşılmaktadır (Oral, 1965, s. 45-62; Karamağaralı, 1982, s. 121-132). Kuzey cephedeki kitabelerde caminin mimarının Şamlı Havlan oğlu Muhammed, mütevellisinin Atabeg Ayaz olduğu, çini ustasının Kerimüddin Erdişah olduğu yazılıdır (Erdemir, 2009a, s. 71-77). Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir alana oturan caminin harimi üç birimden oluşmaktadır. Doğuda yer alan ve ilk inşa edildiği kabul edilen bölüm enine dikdörtgen planlı, mihrap duvarına paralel olarak uzanan altı sütun dizisiyle yedi sahnıdır. Her sahında yer alan 8 adet devşirme sütunlar doğu-batı doğrultusunda atılan sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır (Erdemir-Yavuzylmaz, 2010, s. 129-174).

Çizim 1: Alaeddin Cami ve türbeleri gösteren çizim (E. Hebrard)

Foto 1: Kuzey cephe görünümü

1968 yılında caminin kible duvarında günümüzdeki mermer mihrapta meydana gelen çatlama ve duvarın dışarıya doğru meyillenmesi, kubbeyi taşıyan kemerlerden kible yönündekilere takviye yapılması gerekli görülmüştür. Bunun için kible duvarının temeli birer metre mesafe ile delinerek cami zemininin altına duvara dik istikamette çelik putreller konulmuştur. Kible duvarının dışarıya doğru açılması engellemek için destekler yapılmıştır (Önge, 1968, s. 11). Yapılan çalışmalar sırasında cami içinde ve mihrabın önündeki hafriyatlarda eski mihraba ait çini parçaları bulunmuştur. Bu çiniler muhtemelen 1307/1889 yılında Sultan II. Abdülhamid zamanında Konya Valisi Sururi Paşa tarafından yaptırılan mermer mihrabın inşası sırasında duvar örgüleri arasına yerleştirilmiştir (Önge, 1968, s. 12). Harimin ortasında ve doğudaki kûfe planlı birime sonradan eklenen mihrap önü kubbeli bölüm yer alır. Batıdaki birim ise mihraba paralel olarak uzanan üç sahınlı bir plan şemasına sahiptir. Alaeddin Camii ahşaptan künde-kari tekniğinde yapılmış minberi, çini mozaik mihrabı, kuzey ve batı cephelerde yer alan kitabeleri, kuzey avlu duvarındaki renkli mermer işçiliği ile dikkati çeken bir yapıdır.

Foto 2: Cami harimi

Foto 3: Caminin mihrabı

Caminin avlusu kuzeydedir. Avlu içerisinde Selçuklu Sultanlarına ait türbe hem plan şeması hem de süslemeleri ile dikkati çeker. Bunun batısında yarım bırakılmış ve diğer türbe ise sekizgen planlıdır. Avlunun bir dönem mezarlık olarak kullanıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Alaeddin Camii inşasından günümüze kadar zaman zaman tamiratlar görmüş bir yapıdır. İşte bu onarım ve restorasyonlar sırasında gerek kible cephesinde gerekse avlusunda kazı çalışmaları yapılmıştır. Kazılar neticesinde caminin eski mihrabına ait olan çini parçalar ile Konya Sarayına ait alçı ve çiniler ortaya çıkarılmıştır (Önge, 1968, s. 10-11).

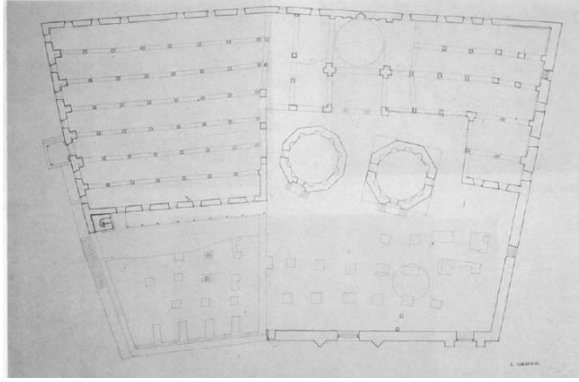
Foto 4: Avluda yer alan türbeler

Foto 6: Mihraba ait çini mozaik parçalar

Alaeddin Camii avlusunda 1970-1971 yılında Erol Yurdakul tarafından kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Caminin kuzeyinde yer alan avlusu zaman içerisinde 2.00-2.50m.

yüksekliğinde toprakla doldurulmuştur. 1970 yılındaki çalışmalarda türbenin merdivenine ait orijinal basamak taşları, avlunun kuzey duvarının batısındaki kapının içerisindeki dolgu toprak boşaltılmıştır. Ertesi yıl 29.03.1971 yılında devam eden kazılarda mevcut dolgu toprak üzerindeki taş kaplama kaldırılmıştır. Bu toprağın yaklaşık 0.50m. altında mezarlar bulunmuştur. Ölülerin gelişigüzel toprağa defnedildiği mezarların üzeri ardıç ağaçları ile kapatılmıştır. Aşağıya doğru inildiğinde yazılı, figürlü ve bitkisel motifli alçılar, çini parçaları, mermiler, duvar kalıntıları, sütun kaideleri ile mezarlar tespit edilmiştir. Ayrıca avlunun batısında 3.00m. çapında daire planlı bir çini fırını kalıntısına ulaşılmıştır (Yurdakul, 1971: 8-9, 11).

Çizim 2: Alaeddin Camii avlusunda yapılan kazılar neticesinde ortaya çıkarılan temel kalıntıları

Foto 7: Avluda yapılan kazı çalışmaları (E. Yurdakul'dan)

Sahip Ata Camii: Sahip Ata külliyesi Konya'nın Larende Mahallesi'nde eski surun Larende Kapısı karşısında Karaman yolu ile Meram yolunun kesiştiği köşede bulunmaktadır. Külliye, cami, hankâh, türbe (675/1276 yılında yapılmış, 682/1283 yılında yenilenmiş), hamam ve dükkanlardan oluşmaktadır (Konyalı, 1964, s. 721; Önder, 1971, s. 114). Külliye yapıları iki eksen üzerinde konumlandırılmıştır. Birinci eksen kuzeyde cami, caminin güneyinde hankâh, hankâh ile cami arasında türbe yer alır. Hankâhın doğusunda ve yol aşırı karşısında ise çifte hamam yer alır.

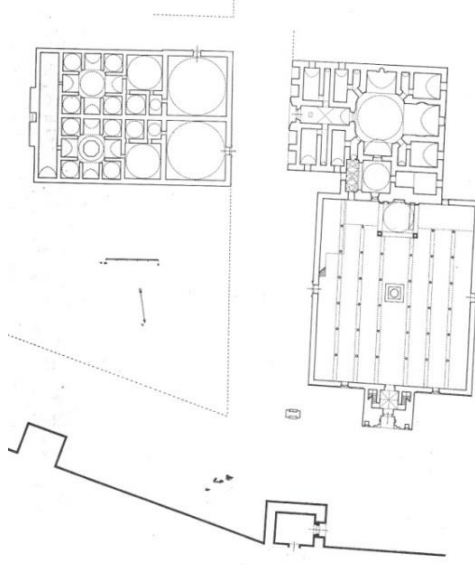

Foto 8: Külliye'nin görünümü

Camii, taçkapısı üzerinde bulunan tek satırlık, sülüs hatla yazılmış kitabesine göre II. İzzeddin Keykâvus'un saltanatı yıllarında 656/1258 tarihinde Selçuklu Döneminin ünlü vezirlerinden Hacı Ebubekir oğlu Ali tarafından yaptırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 506; Önder, 1971, s. 113). Mimarı ise taçkapının ön yüzünün sağ tarafındaki sebilin üstünde yer alan iki adet yuvarlak madalyon içerisine zemin oyma tekniğinde kazınmıştır. Bu madalyonlardan sağdakinde “*Amel-i Kelûk*”, soldakinde ise “*bin Abdullah*” yazılıdır (Sönmez, 1989, s. 283-291; Bayburtluoğlu, 1993, s. 107-113).

Yapı inşasından günümüze kadar geçirdiği onarımlarla büyük ölçüde özgünlüğünü yitirmiştir. İki defa yangın geçiren cami 1871 yılında yeniden yapılmıştır (Konyalı, 1964, s. 512). İlk yapıdan günümüze çini mozaik mihrabı, anıtsal portalı ile Sahip Ata Vakıf Müzesi'nde sergilenen ahşap kapı kanatları ulaşabilmiştir. Caminin kuzeyine cephe duvarından taşıntı yapan anıtsal bir taçkapı yerleştirilmiştir. Taçkapı sağ ve sol köşelerdeki birer adet Roma dönemine ait lahit üzerine oturmaktadır. Lahitlerin üzerinde taçkapı formunda mukarnas kavsaralı birer adet sebil bulunur. Sebillerin üzerinde ise soldaki yıkılmış olan birer adet minare yer alır. Sahip Ata Camii taç kapısındaki çifte minare uygulaması ile Anadolu'da bilinen en eski çift minareli portal örneği olması bakımından dikkat çekmektedir (Karamağaralı, 1982b: 52). Minareye taçkapının arka kısmında bulunan bir merdivenle çıkılmaktadır. Sivri kemerli giriş açıklığından bir avluya buradan da camiye geçiş sağlanmıştır. Kapı açıklığından girilen harim mekanı her sırada üç ahşap sütunun yer aldığı dört ayak dizisiyle mihraba dik olarak uzanan beş sahnıdır. Ahşap ayaklar birbirlerine ve duvarlara mihraba dikey istikamette atılmış bursa kemerleriyle bağlanmıştır. Caminin doğu ve batı cephelerinde altı üstlü üçer, kuzey cephede ise ikişer penceresi bulunmaktadır. Güney cephede mihrabın doğusunda türbeye bakan bir pencere ile türbe ve hankâha geçişi sağlayan bir kapı yer alır. Yangından sonra inşa edilen camii

doğu ve batıdan birer sahnin küçültülmüş; kuzey-güney istikametinde ise önceki yapıdan daha kısa tutulmuştur.

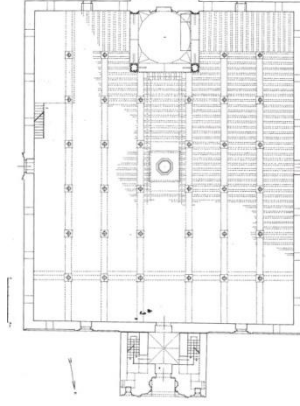
Çizim 3: Sahib Ata Külliyesi vaziyet planı (H. Karamağaralı'dan)

Yapının asli planını tespit etmek, üst örtü ve mimarisini belirlemek amacıyla 1964 yılında Prof. Dr. Haluk Karamağaralı tarafından kazı ve sondaj çalışmaları yapılmıştır (Karamağaralı, 1982b, s. 49-76). İlk olarak bugünkü caminin doğu ve batıdaki yan duvarlarının eski temeller üzerine yapılmış olabileceği düşüncesiyle kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerde sondajlar gerçekleştirilmiştir. Burada bulunan temellerin kuzeye doğru devam ettiği tespit edilmiştir. Caminin uzunluğunun belirlenmesinden sonra özgün durumda genişliğinin de bulunması için mevcut sahnin genişliklerinden hareketle doğuda yapılan sondajlarda doğu duvarı ortaya çıkarılmış, benzer çalışma batıda da yapılmıştır. Bulunan bu temellerin caminin esas beden duvarları olmadığı, camii yeniden yapılırken yalnız uzunluğu kısaltılmamış, yan duvarlar da birer sahnin içeri alınmıştır. Karamağaralı, yaptığı çalışmalar neticesinde caminin dıştan 31.50x37.70m. ölçülerinde kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alana oturduğunu ifade etmiştir (Karamağaralı, 1982b, s. 51). Taçkapının arkasındaki çalışmalarda bulunan tali bir duvar bakiyesinden burada bir medhal bulunduğunu ortaya koymuştur (Karamağaralı, 1982b, s. 51).

Harim içerisinde mihrabın iki yanında yer alan yarım yıldız formlu iki gömme ayağın ve kemer başlangıç taşlarının varlığı burada bir mihrap önu kubbesi olabileceğine işaret etmektedir. 1977-78 yılında O. C. Tuncer tarafından yapılan kazı ve araştırmalarda bu ayakların karşısında kuzeyde yıldız şeklinde iki ayağa ait kaideler bulunmuştur.

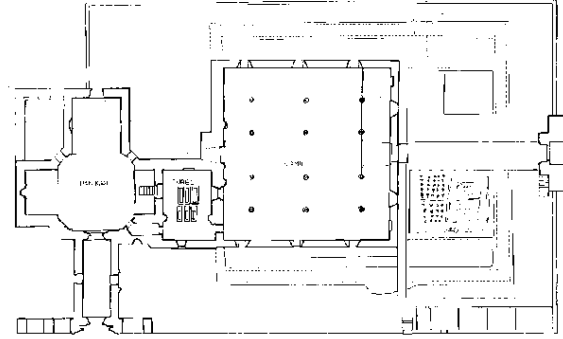
Haluk Karamağaralı'nın 1965 yılında yaptığı kazı ve sondajlar sonucu caminin asli durumu meydana çıkarılmış ve restitüsyonu yapılmıştır (Karamağaralı, 1982b, s. 49-75). Buna göre taçkapağı kadar uzanan caminin kuzey-güney doğrultusunda sıralanan her sırada altı ahşap sütunun yer aldığı altı ayak dizisiyle yedi sahnin olduğu, üzerinin içten

ahşap kirişlemeli tavan dıştan ise düz toprak dam örtülü olduğu, mihrap önünde bir kubbe olduğu tespit edilmiştir.

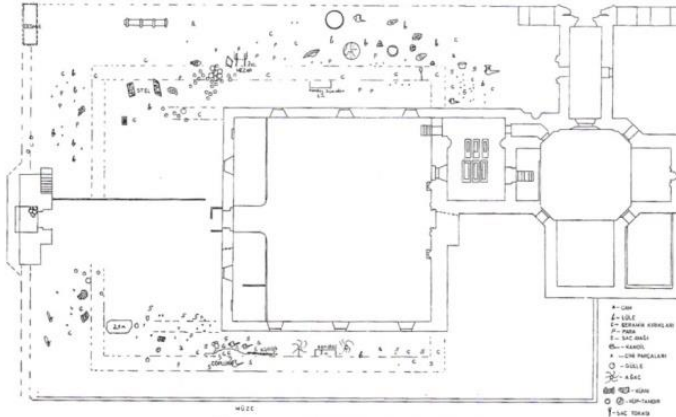
Çizim 4: Sahib Ata Camii asli planı (H.Karamağaralı'dan)

Cami ile ilgili diğer bir arkeolojik çalışma 4-20 Eylül 1974 tarihleri arasında Ömer Yörükoğlu tarafından caminin bahçesinde doğu, batı ve kuzeyde yapılmıştır. Yörükoğlu, Prof. Dr. Haluk Karamağaralı'nın daha önce yaptığı çalışmasını devam ettirerek diğer temelleri de açığa çıkartmıştır. Bu çalışmalar sırasında caminin bahçesinde çanak çömlekler, seramik parçalar; mavi, kırmızı, siyah, lacivert ve patlıcan moru renklerde duvar ve minare çinileri, saç tokası, uçayaklar (kinet), lüleler, pipolar, bakır sikkeler ile top güllerle ele geçirilmiştir (Yörükoğlu, 1981, s. 900-905).

PLAN 5/10 2/10

Çizim 5: Araştırma ve kazı yapılacak alanın gösterimi (Ö. Yörükoğlu)

Çizim 6: Kazıda ele geçirilen buluntuların gösterimi (Ö. Yörükoğlu)

Sahib Ata Hancahı: Caminin güneyinde yer alan hancah doğuya açılan taçkapısı üzerinde bulunan dokuz satırlık kitabesine göre 678/1279 yılında, Selçuklu sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in saltanı yıllarında Hacı Ebubekir Zade Hüseyin oğlu Ali tarafından yaptırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 928).

Hancahın doğu cephesinde ortada taçkapı iki yanında dükkanlar yer alır. Taçkapıdan tonoz örtülü giriş koridoruna ulaşılır. Koridorun güney ve kuzeyinde dikdörtgen şeklinde ikişer oda ile batısında avluya geçişi sağlayan bir giriş bulunur. Hancah plan şeması bakımından kapalı avlulu, üç eyvanlı, tek katlı plan şeması ile Selçuklunun kapalı avlulu medrese plan şemasını devam ettirir. Koridorun batısında yer alan kapıdan avluya ulaşılır. Avlu köşeleri pahlanmış kare biçiminde olup üzeri tuğladan aydınlık fenerli bir kubbe ile örtülüdür. Avlunun ortasında sekizgen bir havuz yer alır. Avlunun kuzey, güney ve batısında birer eyvan bulunur. Avlu zemininden yükseltilmiş eyvanlardan güneydekinde alçı mihrabın varlığı buranın mescit olarak kullanıldığını gösterir. Kuzey eyvan zeminine açılan bir açıklıktan türbenin cenazelik katına ulaşılır. Batıda yer alan ana eyvanın iki yanında birer adet oda bulunur. Avlunun kuzeybatı köşesindeki kapı hancahın türbe ve camii ile bağlantısını sağlamaktadır.

Foto 9: Avlu genel görünüşü

Prof. Dr. Yılmaz Önge, 1965 yılında hankâh ve çevresinde restorasyona yönelik kazı ve araştırmalarda yıkılmış, yok olmuş kısımlara ait temel ve duvar kalıntıları ile üst örtülere ait izler tespit etmiştir. Bir dönem toprakla doldurularak üzeri ahşapla kaplanan avluda temizlik çalışması yapılarak özgün döşemeye ulaşılmıştır. Avlu ortasında sekizgen bir havuzun olduğu tespit edilmiş ve havuza ait kenar taşları bulunmuştur. Eyvanların zemininin altıgen tuğla döşeli olduğu insitu halindeki kalıntılardan anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda hankâhın yıkılmış bölümlerine ait temel izleri bulunmuş bu temel izlerinin yok olmaması için ise üstlerine 1.00-1.50 metre yükseklikte muhdes moloz duvarlar örülmek suretiyle doldurma çalışması yapılmıştır (Önge, 1984, s. 281-292).

Abdülaziz Mescidi: Konya'nın Meram ilçesinde aynı adla anılan mahallede bulunan mescit kitabesine göre II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in oğlu II. İzzeddin Keykavus'un saltanatı yıllarında yapılmış olduğu kabul edilmektedir (Duran, 2001, s. 57).

Foto 10: Mescidin genel görünümü

Taş ve tuğladan inşa edilen mescit dıştan sade bir görünüme sahiptir. Mescidin güney, doğu ve kuzey cephesinde birer adet sivri kemerli pencere açılmış, batı cepheye ise dikdörtgen formulu kapı yerleştirilmiştir. Dıştan 9.30x9.30 m. ölçülerinde, içten 7.15x7.15m. ölçülerinde kare planlı mescidin üzeri tromp geçişli tuğladan bir kubbe ile örtülüdür. Kible cephesi ortasında yer alan mihrap yenilenmiş olup kavsara ile mihrap nişinin birleşim yerinde yazılı alçı kalıntıları yapının ilk inşasından kalan parçalar dikkati çeker. Konya Müze Müdürü Mehmet Önder tarafından 1962 yılında mescitte bir kazı ve hafriyat çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında mihrabının arkasına istiflenmiş halde on beş parçadan oluşan kabartma tekniğinde yapılmış çini kitabe parçaları bulunmuştur. 0.35x0.71m. ölçülerindeki kitabe günümüzde Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesinde 914 envanter numarada kayıtlıdır (Önder, 1968, s. 127).

Foto 11: Mescidin çini kitabesi (Y. Erdemir)

Hoca Hasan Mescidi: Kare planlı harimin önünde bir medhal bölümü ile kuzeydoğu köşede tuğladan minaresi yer alır. Kitabesi bulunmayan yapı XII-XIII. yüzyıl tarihlendirilir. (Konyalı, 1964, s. 397-400; Önder, 1971, s. 141). 1990 yılında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyona yönelik yapılan çalışmalarda ve toprak hafriyatında alçı pencere

şebekeleri ile çini parçalar bulunmuştur. Mescidin hariminde orijinal döşeme, kapı ve pencere eşik kotlarının tespiti için yapılan çalışmalarda mevcut zeminden 70 cm. aşağıda eski tuğla döşeme kaplamasına ait izler bulunmuştur. Muhdes dolgu içinde de çok sayıda alçı ve çini parçalarına rastlanmıştır. Mihrap önünde yapılan sondajlarda ise eski mihrabın alt bölümü ile iki yanda cephe boyunca uzanan çini kaplamalı sekiler tespit edilmiştir (Önge, 1992, s. 188).

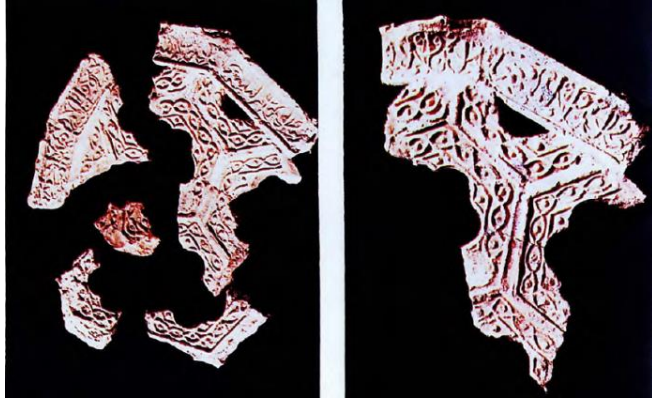
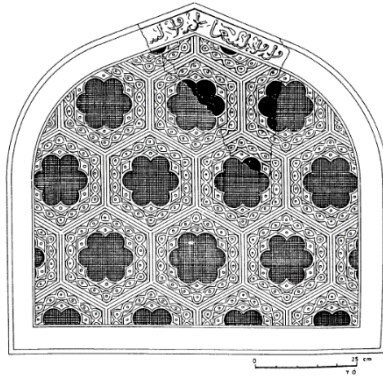

Foto 12: Alçı pencere şebekesi

Çizim 7: Alçı pencerenin çizimi (Y. Önge)

İçkaraarslan Mescidi: Konya ili Karatay ilçesinde Şems Tebrizi Mahallesi, Apalılar Sok. No: 14'de yer almaktadır. Mescidin banisi Ziyaeddin (Necmeddin) Karaarslan'dır. Kitabesine göre Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'ın saltanatı yıllarında 631/1233 yılında yaptırılmıştır (Şimşir-Yavuzylmaz, 2019, s. 95). Mescidin alt bölümü taş, üst kısımları ise tuğladan inşa edilmiş olup tipik bir Selçuklu Mahalle Mescidi özelliklerini taşımaktadır. İç Karaarslan Mescidi dıştan 9.30x9.30m. ölçülerinde, içten ise 7.15x7.15m. ölçülerinde hemen hemen kare planlı olup üzeri tuğladan pandantif geçişli tek kubbe ile örtülüdür. Kible cephe ortasına yerleştirilen çini ve alçının birlikte kullanıldığı Selçuklu döneminde pek fazla

örneği olmayan bir mihraba sahip olması açısından önem taşımaktadır (Şimşir-Yavuzylmaz, 2019, s. 91-103).

Foto 13: Mescidin genel görünüşü

21.03.1990 yılında VGM Genel Müdürlüğü uzmanlarınca yapılan incelemelerde mescidin içinde ve dışında hafriyat kazısı yapılması, mahfil ve duvarlardaki ahşap lambrikenlerin sökülmesi, üst örtünün yenilenmesi, su akıntılarının engellenmesi, zemin kaplamasının yenilenmesi, çevresinde drenaj yapılması yönünde rapor hazırlanmıştır. 1990'lı yılların başlarında mescitte yapılan onarım ve kazı çalışmaları neticesinde mescidin dolmuş olan zeminindeki dolgu toprak kaldırılmıştır. Bu sırada yarıya kadar toprak altında kalmış olan mihrabın alt bölümlerinde mescidin çinili kitabesi açığa çıkartılmıştır. Büyük oranda tahrip olmuş ve parçalanmış durumda olan kitabe parçaları tıpkı Abdülaziz Mescidinde olduğu gibi kabartma tekniğinde yapılmıştır. Kitabenin zemini lacivert, harfler ise beyaz olarak işlenmiştir. 2006 yılında yapılan restorasyonlar neticesinde zemin boşaltılarak orijinal boyutu ortaya çıkartılmıştır. Bu restorasyonlar sırasında mihrap tamamen elden geçmiş, dökülen çinilerin yeri boya ile tamamlanmıştır (Şimşir-Yavuzylmaz, 2019, s. 91-103).

Foto 14: 1990 yılında yapılan araştırma kazısı (VGM Arşivi)-Çini Kitabe (Şimşir-Yavuzylmaz)

Kadı İzzeddin Camii, Türbe ve Medresesi: Yapı Konya'nın Karatay ilçesinde Şerafettin Caddesi, Şemsi Tebrizi Mahallesiinde bulunmaktaydı. Camii 650/1252 yılında Kadı İzzeddin Muhammed tarafından yaptırılmıştır (Önder, 1971, s. 90). Kadı İzzeddin'in 652 yılı Recep ayının başlarında tescil edilmiş bir de vakfiyesi bulunmaktadır (Konyalı, 1964, s. 418). Bakımsızlık ve ihmaller yüzünden harap olan cami 1925 yılında yıktırılarak yerine Karpuzoğlu adıyla anılan günümüzdeki cami yapılmıştır. 1958 yılında caminin doğusunda yapılan kazılarda Selçuklu dönemine ait çok sayıda çiniler bulunmuştur (Önder, 1971, s. 90). Bu çiniler günümüzde Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

Ulvi Sultan Mescit Ve Türbesi: Ulvi Sultan Türbe ve Mescidi Konya'nın Meram İlçesi, Şükran Mahallesi'nde, Valilik binasının batısında yer almaktadır. Yapıya ait inşa tarihini gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak türbe ve mescidin mimari üslubu ile VGM arşivinde bulunan vakfiyesinden 13. yüzyıl sonlarında yapıldığı anlaşılmaktadır (Önder, 1971, s. 90).

Foto 15: Ulvi Sultan Türbe ve Mescidi'nin 1924 yılı öncesi görünüşü

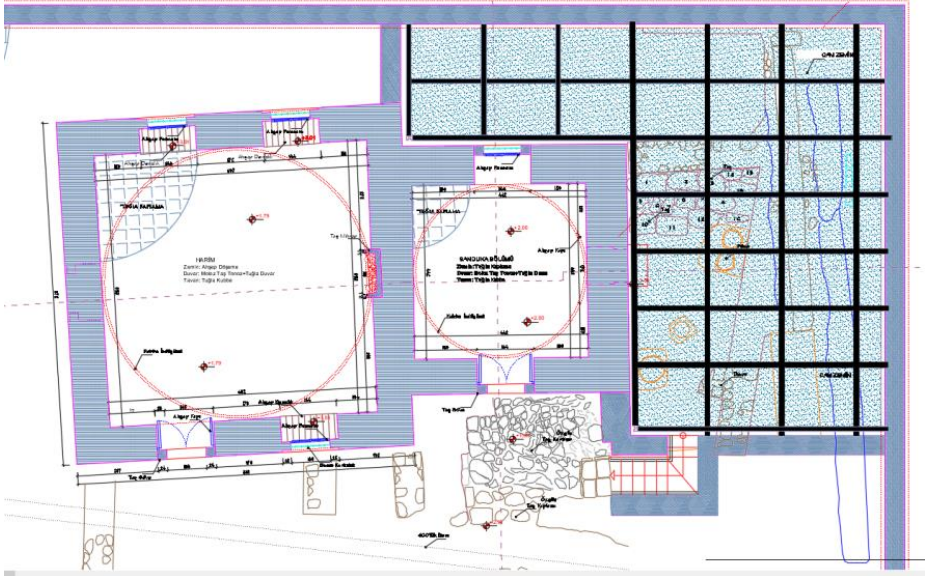
Ulvi Sultan Mescit ve Türbenin Cumhuriyet yıllarında çekilmiş ve sağlam halini gösteren eski fotoğraflar plan ve mimari özellikleri hakkında bilgiler edinilebilmektedir (Konyalı, 1964, s. 318-319). Bu fotoğraflara göre güneyde türbe, türbenin kuzeyinde ve ona bitişik olarak mescit bulunmaktaydı. Kare planlı mescidin üzerini tuğladan bir kubbe örter. Mescide giriş batı cephenin kuzey yakın köşesine yerleştirilmiş düz atkı taşlı bir kapıdan sağlanmıştır. Girişin güneyinde bir, doğuda ise iki pencere açıklığı bulunur. Mescidin İnce Minareli Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde sergilenen mihrabı restorasyon çalışmaları sırasında özgün yerine konulmuştur.

Mescidin güneyinde yer alan türbe, kare planlı kübik gövde üstünde yükselen sekizgen kasnak ve üstünü örten piramidal külahtan oluşmaktaydı. Gövdenin alt bölümleri düzgün olmayan kaba yonu taş, diğer bölümleri ise tuğladandı. Selçuklu türbe geleneğine uygun olarak yapı içten tromplarla geçilen kubbe, dıştan ise piramidal külah ile örtülü idi.

Türbenin kare planlı gövdesinin batı cephesinde düz atkı taşlı, dikdörtgen formlu bir kapı yer alır. Girişin üzerinde sivri kemerli pencerenin zaman içerisinde örülerek kapatıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Kare alt yapıdan üst örtüye geçiş köşelerin üçgenlerle pahlanmasıyla sekizgen bir kasnağa geçiş sağlanmıştır. Kasnağın dört cephesi dikdörtgen formlu çökertmeli nişler içerisine iç içe kademelenen sağır sivri kemerli iki sathi niş ile hareketlendirilmiştir. Türbenin cenazelik katına güney cepheye yerleştirilmiş sivri kemerli bir kapıdan girilir. Kare planlı cenazeliğin üzeri kubbe ile örtülüdür.

Foto 16: Yapının genel görünüşü

Çizim 9: Türbe ve mescidin planı (T. Baş'tan)

Türbe ve mescit, meydanı genişletmek ve yol açmak bahanesiyle 1924 yılında Konya Belediyesi tarafından yıktırılarak tamamen ortadan kaldırılmıştır (Önder, 1971, s. 89). Mescidin mihrabı müzeye, türbe içerisinde sanduka ise Musalla Mezarlığına kaldırılmıştır (Kendi, 1959, s. 19-20).

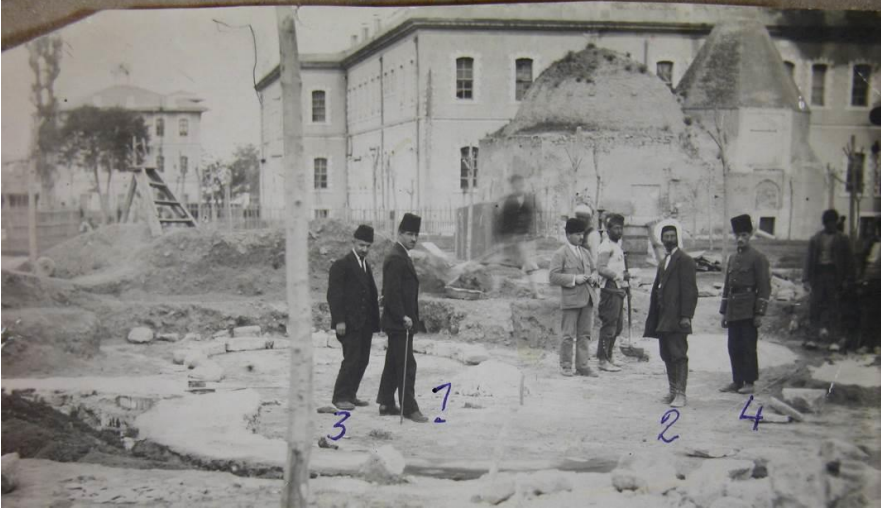

Foto 17: Kayalı parkın düzenlenmesi sırasında çekilen bir fotoğrafta türbe ve mescidin görünüşü (Uzluk Arşivinden)

1953 yılı baharında, Konya Hükümet Konağı batısındaki caddenin, Belediye tarafından yeşil saha olarak tanzim edildiği bir sırada, ameleler tarafından 0.50 m. derinlikte bir kapak taşı bulunmuş, taş kaldırıldığı zaman, altından kubbeli bir mahzenin çıkması üzerine durum Konya Müzesi’ne ihbar edilmiştir (Önder, 1958, s. 241)¹. 1954 yılında Konya Müze Müdürlüğü’nden Mehmed Önder ile Müzeler ve Anıtlar Şubesi Müdürü Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen’in yaptığı kazı neticesinde türbenin 4.00x4.00m. ölçülerinde kripta bölümüne ulaşılmıştır. Kripta içerisinde iskeletlerin bulunduğu üç adet ahşap sanduka tespit edilmiştir (Önder, 1971, s. 90; Önder, 1958, s. 241). Bu alanın etrafı ve türbenin bulunduğu saha tekrar doldurularak düzenlenip yeşil alan haline getirilmiş, etrafı da demir kafes ile çevrilmiştir. 23.10.2015 tarihinde Konya Müze Müdürlüğü tarafından yürütülen kazılarda mescidin temelleri ile türbenin kripta bölümü açığa çıkarılmış, hazırlanan rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri ile yapı ayağa kaldırılmıştır.

¹ M. Önder yapılan kazı hakkında şu bilgileri aktarır: “O zaman Müzelerde Anıtlar Şubesi Müdürü olan sayın dostum Yük. Mim. Ali Saim Ülgen’le birlikte, kazı yerine giderek, tetkiklerde bulunduk. Bir Selçuklu Türbesi’nin yer altı cenazeliği olduğu anlaşılan mahzen, 4x4 m. ebadında kare bir salondan ibaretti. 3 m. yüksekliğinde taş ve tuğladan örülmüş duvarları ve üzerinde basık bir kubbesi vardı. Zemindeki iskaralar üzerinde, kısmen çürümüş, üç adet, tahta sanduka ve içerisinde de iskeletler görülyordu. Mahzeni tekrar kapayarak, çevresini muhafaza altına aldım. Sonradan yaptığım tetkiklerle bu Türbenin hüviyetini tespit ederek, yerinin kaybolmaması ve devamlı muhafazasının sağlanması için bulunduğu yere bir de tanıtma levhası diktirdim. Bugün, kısmen yeşil saha olan bu sahayı tetkik edenler, şu ibareyi taşıyan bir levha ile karşılaşacaklardır....” (Önder, 1958, s. 241)

Foto 18: Kazı sırasında ortaya çıkarın temel kalıntıları

Zenburi Mescidi: Konya'nın Karatay ilçesinde Şems Tebrizi Mahallesi, Müftü Sokak'ta bulunmaktadır. Banisi bilinmemektedir. Üzerinde inşa tarihini gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Plan ve mimari özelliklerinden hareketle 13. Yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilmektedir (Konyalı, 1964, s. 567). Kare planlı harimin üzeri tuğladan bir kubbe ile örtülüdür. Mescidin kuzeyinde medhal bölümü yer alır. Kuzeybatı köşedeki tuğladan tek şerefeli minaresi silindirik gövdelidir (Konyalı, 1964, s. 567; Yavuzylmaz, 2015, s. 180-181). 1960 ve 1992 yıllarında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Orijinal kotunu tespit amacıyla harim mekânı yaklaşık 0.80m. muhdes dolgu toprak ile doldurulmuştur. Muhdes dolgunun boşaltılması için yapılan çalışmalarda eski mihraba ait olduğu düşünülen sütunce, çerçeve bordürü ile bazı alçı parçalar ile mihrabın iki yanında kible duvarı boyunca uzanan 20 cm. yüksekliğindeki alçı kaplamalı tuğla sekiler ortaya çıkarılmıştır (Önge, 1992, s. 187-195).

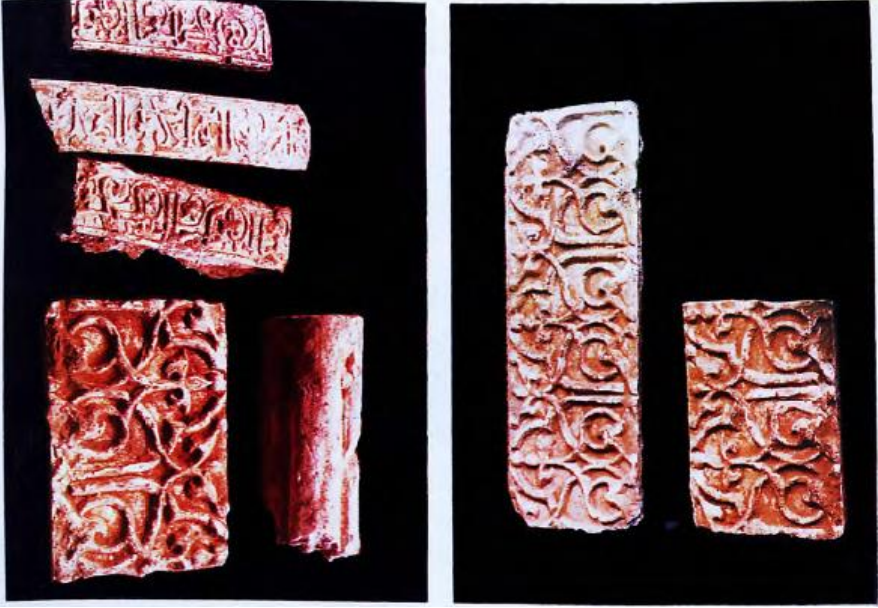
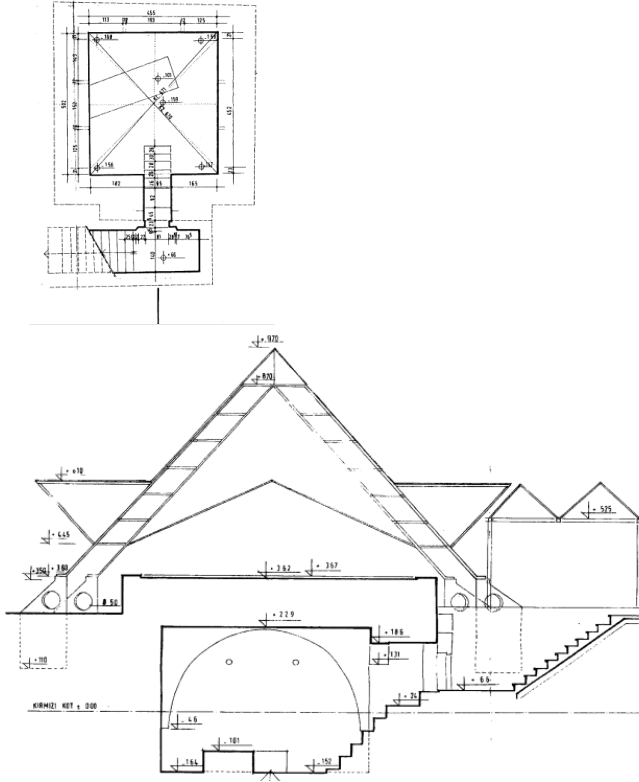

Foto 19: Alçı buluntular (Y. Önge)

TÜRBELER

Konya Meram Şekerfuruş Türbesi: Günümüzde Konya Şeker Fabrikası içerisinde, Hoca Fakih Camii'nin yol aşırı kuzeyinde yer alır. Hoca Ahmed Fakih'in talebelerinden biri olduğu kabul edilen Şekerfuruş namıyla bilinen Şaban oğlu Hasan'ın Konya'da bir kervansaray ve bir de mescidi bulunmaktadır (Konyalı, 1964, s. 742). Mescide ait kitabe Konya İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserleri Müzesinde 903 env. numarada kayıtlıdır. Bu kitabeye göre mescid Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'ın saltanatı yıllarında 617/1220 tarihinde inşa edilmiştir (Duran, 2001, s. 41). Türbe üzerinde yapım tarihini gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Plan ve mimari özelliklerinden hareketle 13. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmektedir. Günümüze sadece mezar odası ulaşan türbenin eyvan kemeri 1306/1888 yılında çökmüştür (Konyalı, 1964, s. 742). 1965'li yıllarda cenazeliğin üzerine 40cm. kalınlığında beton harçlı moloz taş örgülü duvar yapılarak üzeri toprakla kapatılmıştır. Aradan geçen zaman içerisinde türbenin etrafı toprakla dolmuştur. Türbede Konya Müze Müdürü Erdoğan Erol başkanlığında Naci Bakırcı, Necip Çay, Gülseren Karakap, Neşican Yücedağ ve 7 işçiden oluşan bir ekiple 26.06.1996-30.12.1996 tarihleri arasında kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır (Bakırcı, 1998, s. 159). Bu çalışmalar neticesinde türbenin etrafında bulunan dolgu toprak boşaltılmış, üzerinde bulunan moloz taş örgülü duvar kaldırılmıştır. Cenazelik katının doğu, batı ve kuzey yönlerine açılmış ikişer adet mazgal havalandırma deliği açığa çıkarılmıştır. Eyvanlı bir türbe olduğu tespit edilen yapının mezar odası içten 5.00x5.00m., dıştan 7.00x7.00m. ölçülerinde kare planlıdır. Kazılar sırasında türbenin yanında su künkleri ile Anadolu Selçuklu dönemine ait çini parçaları bulunmuştur. Bu çiniler günümüzde Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesinde

bulunmaktadır. Kazı neticesinde pramidal bir çatı yapılarak türbe koruma altına alınmıştır (Bakırcı, 1998, s. 160-161).

Çizim 10: Türbenin planı ve üst örtü görünüş çizimi (Z. Dülgerler)

Şerafeddin Türbesi: Konya'nın Karatay ilçesinde aynı adla anılan caminin güneyinde kible duvarına bitişiktir. Banisi Şeyh Şerafeddin'dir (Konyalı, 1964, s. 546; Önder, 1971, s. 243). Caminin ilk inşası Selçuklu dönemine kadar geriye gider. Devlet Hatun'a ait 1214 tarihli vakfiyede "Şerafeddin Mescidi" olarak geçiyor olmasından hareketle 12. yüzyıl sonları 13. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olmalıdır (Konyalı, 1964: 546). Karamanoğlu II. İbrahim Bey tarafından 848/1444 tarihinde tamir ettirilmiştir. Zamanla harap olan yapı 1046/1636 yılında Osmanlılar zamanında Konyalı Mehmed Çavuşoğlu Memi Bey tarafından yeniden yaptırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 548).

Türbe 1925 yılında yıktırılmıştır (Önder, 1971, s. 243). Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2006 yılında camide başlayan restorasyon çalışmaları sırasında kible yönünde türbenin temellerine rastlanılmıştır. Bunun üzerine mevcut kalıntılar ve yapıya ait eski fotoğraflardan hareketle türbe 2010 yılında ayağa kaldırılmıştır. Kare planlı, kübik gövde üstte sekizgene dönüşerek içten kubbe dıştan konik bir külahla örtülüdür (Yavuzylmaz, 2015, s. 227). Sekizgenin dört yüzüne dikdörtgen çerçeve içerisine yerleştirilmiş sivri kemerli sathi nişler ile hareketlendirilmiştir. Dört köşeye de birer pencere açılmıştır. İ. H. Konyalı, türbenin cenazelik katının dört mazgal pencere ile aydınlatıldığını söyler (Konyalı,

1964, s. 546).

MEDRESE ve ZAVİYELER

Ali Gav/Mahmudiye Zaviyesi/Medresesi: Ali Gav Zaviyesi Konya il merkezinde Atatürk Kız Lisesi'nin kuzeyinde bulunmaktadır. Banisi ve inşa tarihi bilinmeyen medresenin 12. Yüzyıl sonu 13. yüzyıl başlarında yapıldığı kabul edilmektedir (Önge, 1967, s. 22). Uzun yıllar harap olan yapı 2010 yılında restore edilmiş ve günümüzde Komek Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Foto 20: Yapının onarım öncesi durumu

Foto 21: Yapının onarım sonrası durumu

Zaviye 1965 yılında VGM tarafından onarım programına alınmıştır. Bu çalışmalar sırasında mevcut duvarlara sıva raspaşısı yapılmış, içinde ve dışında toprak hafriyatı, sondaj ve araştırma kazıları yapılarak özgün plan şeması ortaya çıkarılmıştır. Prof. Dr. Yılmaz Önge tarafından gerçekleştirilen sondaj ve kazılarda önemli verilere ulaşılmıştır. Sıva raspaşısı ile kapatılmış kapı ve pencereler, duvar kalıntıları ile yıkılmış kubbe ve tonoz izleri tespit edilmiştir. Toprak dam örtünün altında özgün tuğla kaplamalar bulunmuş. Yapının kuzeye doğru devam ettiği çıkan temel izlerinden anlaşılmıştır. Ana eyvanın önünde bulunan iki sütun arasındaki mesafeden hareketle karşılarında birer adet sütun olabileceği düşüncesiyle kuzey yöne doğru yapılan çalışmalarda üçüncü sütunun kaidesi tespit

edilmiştir (Önge, 1967, s. 15).

Yılmaz Önge'nin çalışmaları neticesinde medresenin dıştan 19.70x23.50m. ölçülerinde dikdörtgen bir alana oturan yapının duvar kalınlıkları 1.00m. olarak ölçülmüştür. Beden duvarları ahşap hatıllı moloz taş örgülü ve kireç harçlıdır. Üst örtü ve kemerler tuğladandır. Avlu 10.60x10.60m. ölçülerinde kare planlıdır. Avlunun dört köşesine avlu duvarına 1.50m. mesafede 0.55m. çapında birbirine sivri kemerlerle bağlanmış dört sütun tarafından taşınan 6.00m. çapında bir kubbe ile örtülü olduğu tespit edilmiştir. Sütunlar ile avlu duvarı arasında kalan revaklar çapraz tonoz örtülüdür. Güneyde cephe ortasında beşik tonoz örtülü ana eyvan, eyvanın iki yanında kare planlı kubbe ile örtülü odalar yer alır. Avlunun doğu ve batısında beşik tonoz örtülü hücreler bulunmaktaydı. Tüm bu veriler ışığında medresenin kapalı avlulu tek ya da iki eyvanlı bir plan şemasına sahip olduğu tespit edilmiştir (Önge, 1967, s. 16). Kazılar sırasında firuze ve koyu lacivert renkli dikdörtgen, haçvari ve sekiz köşeli çinileri kandiller, taçkapıya ait olduğu düşünülen geometrik bir bordür parçası, güneybatı oda da tandır, avluda Bizans dönemine ait mimari parçalar ile güneyinde su kanalı bulunmuştur (Önge, 1967, s. 22).

Foto 22: Yapının güney ve batı cephesi

Foto 23: Kitabe parçası

Karatay Medresesi: Konya şehir merkezinde Alaeddin Tepesinin kuzeyinde yer alan medrese Selçuklu Vezirlerinden Celaleddin Karatay tarafından 1251 yılında yaptırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 850). Medrese kapalı avlu, tek eyvanlı bir plan şemasına sahiptir. Giriş doğu cephenin güneye yakın köşesine yerleştirilmiştir. Cepheden az bir taşıntı yapan taçkapı bitkisel, geometrik ve yazılı süslemeleri ile dikkati çeker.

Foto 24: Medresenin ön cephesi

Kapı açıklığından üzeri günümüzde camekânla kapatılmış kare bir mekana buradan da bir kapı ile medresenin iç avlusuna ulaşılır. Kare planlı avlunun ortasında bir havuz bulunur. Avlunun üzeri yelpaze üçgenlerle geçilen kubbe ile örtülmüştür. Avlunun kuzey ve güneyinde günümüzde tek bir mekân haline getirilmiş tonoz örtülü talebe hücreleri bulunur. Avlunun batısında zeminden yükseltilmiş tonoz örtülü ana eyvan, eyvanın sağında ve solunda kubbe ile örtülü odalar yer alır. Bunlardan eyvanın solundakinde medresenin banisi Celaleddin Karatay'ın mezarı bulunmaktadır. Medresenin en dikkat çekici yönü içerisinde bulunan ve duvarları kaplayan çini süslemeleridir. Ana eyvan, kubbe ve geçişler,

avlu yan duvarları sır altı tekniğinde yapılmış bitkisel, geometrik, yazılı çinilerle tezyin edilmiştir. Karatay Medresesi zaman zaman onarımlar geçirerek günümüze kadar gelebilmiş bir eğitim yapısıdır.

Foto 25: Avlunun üzerini örten kubbe

Konya Müze Müdürlüğü tarafından 2005-2007 yılları arasında medresenin eyvanında ve kuzey hücrede kazı çalışması yapılmıştır (Pekdemir, 2008, s. 13-30; Erdemir, 2007, s. 329-344; Erdemir, 2009b, s. 171). Bu çalışmanın temel amacı yapıdaki rutubeti ortadan kaldırmak ve duvarların dayanıklılığını artırmaya yöneliktir. Eyvanda yapılan sondaj kazısı neticesinde içerisinde bulunan toprak boşaltılmış, bu sırada özgün tuğla döşeme ile çok sayıda çini parça açığa çıkarılmıştır. Ayrıca avlu ortasındaki havuza su teminini sağlayan su kanalı ile içerisinde pişmiş topraktan yapılmış su künkleri bulunmuştur. Ayrıca eyvanın sağında yer alan kubbeli odanın zemininde de benzer bir su kanalı açığa çıkarılmıştır (Pekdemir, 2008, s. 13-30). Her iki kanal da havuz ile bağlantılıdır. Bir kanaldan havuza ulaşan suyun fazlası diğer kanal tarafından tahliye edilmektedir. Benzer uygulama İnce Minareli Medrese ile Konya Sahip Ata Hankahı'nda bulunmuştur. Her üç yapıda ortaya çıkan su kanalları Selçuklu Medreselerindeki su sistemi ile havuz ilişkisini aydınlatması için son derece önemlidir.

Foto 26: Ortaya çıkarılan su kanalı

Foto 27: Kazıda bulunan çiniler

İnce Minareli Medresesi: Konya’da Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından mimar Kelük bin Abdullah’a yaptırılan eser kapalı avlulu, tek eyvanlı plan şemasına sahiptir. Doğu cephe ortasında yüzeyden dışarı taşırılan anıtsal taçkapı yazılı ve bitkisel süslemeleri ile dikkati çeker. Kapı açıklığından giriş koridoruna buradan da kare planlı avluya ulaşılır. Ortasında kare bir havuzun yer aldığı avlunun üzeri yelpaze üçgenlerle geçilen tuğla bir kubbe ile örtülüdür. Avlunun iki yanında talebe hücreleri, girişin karşısında tonoz örtülü ana eyvan yer alır. Eyvanın sağında ve solunda kubbe ile örtülü kışık dersane odaları bulunur. Medresenin eyvanı, kubbe ve geçişleri, avlu duvarları ile pencereler sırlı tuğla ve çini ile bezenmiştir.

Foto 28: Medresenin görünümü

Konya Müze Müdürlüğü tarafından 2000’li yıllarda medrese eyvanında yaptığı kazı ve hafriyat çalışmaları yapılmıştır. Eyvan zemini 1.00m. ye yakın boşaltılmıştır. Tıpkı Karatay Medresesinde olduğu gibi tuğla döşeli özgün eyvan zemini ile bir su kanalı açığa

çıkarılmıştır. Eyvandan havuza ulaşan ve üzeri ahşapla kapatılmış su kanalının içerisinde pişmiş topraktan yapılmış künkler vasıtaıyla havuza su temini sağlanmıştır. Havuzdaki fazla suyun tahliyesi ise eyvanın sağında bulunan odanın zemininden geçen ikinci bir kanalla da tahliyesi sağlanmıştır. Kazı sırasında çok sayıda çini parça bulunmuştur (Erdemir, 2007, s. 329-344; Erdemir, 2009b, s. 75, 103).

Tac’ül Vezir Medresesi: Tac’ül Vezir Medresesi Konya’nın Selçuklu ilçesinde, Ferhuniye mahallesinde, Fuar alanı içerisinde bulunmaktadır. Medrese Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246)’in saltanatı yıllarında Tacüddin Ahmed tarafından 637/1239 tarihinde yaptırılmıştır (Önder, 1952, s. 23; Konyalı, 1964, s. 900; Kuran, 1969, s. 106; Önder, 1971, s. 90). II. Bâyezîd dönemi tahrir defterinde “*Medrese-i Tacü’ddin Lala İbn-i Seyyid Ahmed bin ümeraü’s-Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev bin Alaeddin Keykubad-ı Selçukiyye, haliye Tacü’l-Vezir*” demekle meşhurdur” şeklinde baninin adı açık bir şekilde yazılmıştır (Atçeken, 1998, s. 208). Türbe, medrese ve hanikâhtan oluşan külliyyeden günümüze türbe ile etrafta bulunan mimari parçalar ulaşmıştır.

Medresenin yıkılmadan önceki durumunu gösteren gerek fotoğraflarda gerekse çeşitli yayınlarda yapının planı hakkında bilgiler elde edilmektedir. Bu görsellerde sağlam olan medresenin ana eyvanın bir yanında kışlık dersane, diğer yanında türbenin bulunduğu anlaşılmaktadır. 1960’lı yılların sonlarında üst örtüsü çöken ana eyvanın eni 5,70 m. boyu 6,95 m. olup tonoz örtülüdür. Eyvanın bitişiğindeki dershanenin duvar köşelerindeki tromp kalıntılarından üzerinin kubbe ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Dershanenin yaklaşık olarak 6.00x5.60m. ölçülerinde kare planlı olduğu yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir (Kuran, 1969, s. 208). M. Önder, doğuda yer alan anıtsal bir kapıdan medrese avlusuna girildiği, avlunun iki yanında talebe hücreleri, batıda ortada ana eyvan, eyvanın solunda kubbeli bir oda, sağda ise baninin türbesinin yer aldığını ifade eder (Önder, 1952, s. 208). Çocukluk yıllarında yapıyı gören Ş. Uzluk medrese eyvanının çinilerle süslü olduğunu söyler (Atçeken, 1998, s. 208).

Foto 29: Medrese ve türbenin eski durumu (VGM Arşivi)

Tac'ül Vezir Türbesi'nin bitişğinde yer alan medrese kalıntısında 1964 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Oktay Aslanapa tarafından bir sondaj çalışması yapılmıştır. Bu çalışma İstanbul Üniversitesinin maddi desteği ile gerçekleştirilmiş olup devamı getirilmemiştir (Yetkin, 1973, s. 277).

KERVANSARAYLAR

Konya çevresinde Selçuklu dönemine ait çok sayıda kervansaray bulunmaktadır. Zaman içerisinde harap olan ve yıkılmaya yüz tutmuş bu yapılar ilgili kurumlar tarafından son 20-30 yılda yapılan kazı, temizlik çalışmaları ve bunların devamında gerçekleştirilen restorasyon faaliyetleri ile özgün durumlarına getirilmişlerdir. Dokuzun Hanı, Obruk Hanı, Zazadin Hanı, Kuruçeşme Hanı, Kızılören Hanı, Horozlu Han gibi yapılarda son yıllardaki çalışmalarla kurtarılan Selçuklu kervansaraylarından birkaçıdır.

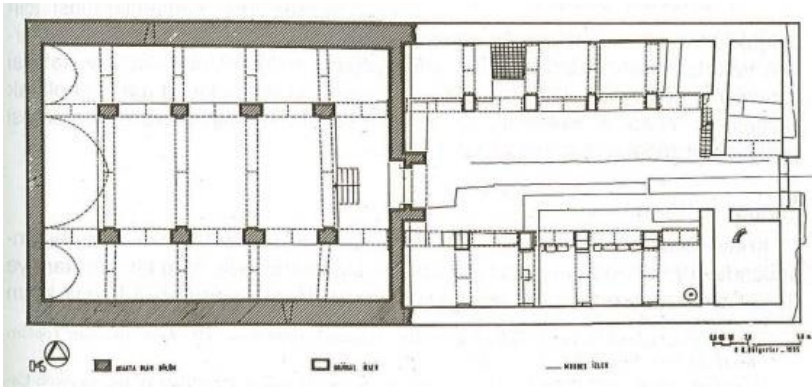
Dokuzun Hanı/Dokuzun Derbendi/Emir-i İğdişan/Şadiye Hanı Kazısı: Konya-Akşehir yolu üzerinde yer alan Dokuzun Hanı Konya şehir merkezine 24km. lik mesafede bulunmaktadır (Özergin, 1965:148). Kapalı bölüme giriş sağlayan kapısı üzerindeki kitabesine göre I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in saltanatı yıllarında 1210 tarihinde Emir-i İğdişan Ebubekir oğlu Hacı İbrahim tarafından mimar Osman Bin Abdurrahman'a yaptırılmıştır (Konyalı, 1964, s. 1028; Bayburtluoğlu, 1993, s. 100-102).

Foto 30: Dokuzun Hanı

Dokuzun Hanı avlu ve barınak bölümünden oluşur. Avlu bölümü yıkılmıştır. Barınak bölümü kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Güney cephe ortasında bulunan taçkapıdan girilen barınak bölümü her sırada dörder ayağın bulunduğu iki ayak dizisiyle üç sahına ayrılmıştır. Ayaklar birbirine ve arkalarında yer alan duvarlara kemerlerle bağlanmıştır. Orta sahnın yan sahnılara göre daha geniş tutulmuştur. Sahnınların üzeri kuzey-güney doğrultusunda tonozla örtülmüştür. Barınak bölümünün aydınlatılması kuzeyde üç, doğu ve batıda birer adet mazgal formulu pencere ile aydınlatılmıştır. 1990-1995 yıllarında Prof. Dr. Yılmaz Önge, Prof. Dr. Haşım Karpuz ve Selçuk Üni. Sanat Tarihi Bölümünden Öğretim Üyelerinden oluşan bir ekiple kervansarayın yıkılmış avlusundaki kazı çalışmaları

1992 yılında başlanmış 1993 yılında tamamlanmıştır (Karpuz, 1993, s. 457-474; Karpuz, 1996, s. 141-149; Karpuz, 1998, s. 43-57). Bu kazının temel amacı avlunun planını ortaya çıkarmak, kervansarayın restorasyonu yapmaktır. Kazılar neticesinde avlu girişinin sağında arkası oda olan bir eyvan, solda bir odanın temelleri bulunmuştur. Moloz taş örgülü duvarlar kireç harçlı olduğu tespit edilmiştir. Avlunun iki yanında revak şeklinde düzenlenmiş beşer bölümlü tonoz örtülü birimler tespit edilmiştir. Barınak bölümündeki 1990 yılındaki çalışmalarda içerideki dolgu toprak temizlenmiştir (Karpuz, 1998, s. 44). Kazılarda Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait seramikler ile madeni eserler bulunmuştur (Karpuz, 1996, s. 145).

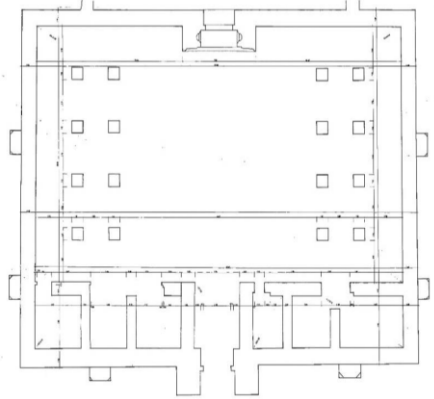
Çizim 11: Kazı sonrası kervansarayın planı (H. Karpuz)

Horozlu/Ruzbe Han: Horozlu Han, Konya'nın Selçuklu İlçesinde, aynı adla anılan mahallede, tapunun 8 pafta, 22 parselinde kayıtlıdır. Konya-Ankara üzerinde yer alan kervansaray tarihi kaynaklarda Ruzbe Ovası olarak adlandırılan mevkide inşa edilmiştir. Hanın ismi kaynaklarda Ruzbe Han, Rûzbih (Rûzbe) Hanı, Uruzlu, Uruzbe, Oruzlu ve Horozlu Han şeklinde geçmektedir. Banisi, Alaeddin Keykubad'ın Lalası, Sultan II. Gıyâseddin Keyhusrev'in (1237-1246) câmedârı ve II. İzzeddin Keykâvus'un Atabeyi Emîr Camedar Esedüddin Rûzbe (1246-49)'dir (Uğur, 1936:100-104; Atçeken, 1998, 203). İbn-i Bibi Ruzbe'nin zeki, namuslu, dindar bir kişi olduğunu söyler (Konyalı, 1964: 1050). Kervansaray üzerinde inşa tarihini gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak banisi Lala Ruzbe'nin 647/1249 yılında vefatından önce yapıldığı kabul edilmektedir (Konyalı, 1964, s. 1050). Mimarı bilinmemektedir. Lala Ruzbe'nin kervansaraydan başka hankâh ile medrese yaptırdığı arşiv vesikalarından öğrenilmektedir (Atçeken, 1998, s. 203). Her iki yapı ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır.

Kesme ve moloz taştan inşa edilen kervansaray avlu ve kapalı bölümden oluşmaktadır. Yapı ile ilgili ilk araştırmalarda, eserin sadece kapalı kısımdan oluşan bir kervansaray olduğu belirtilmişse de, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1970 yılındaki kazı çalışmaları neticesinde, kapalı ve açık birimlerden meydana geldiği tespit edilmiştir. Kervansarayın avlu kısmı yıkılmış, kapalı kısım ise sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Kapalı bölüm beden duvarları kuzey, güney ve batı yönde ikişer payanda ile desteklenmiştir. Kuzey ve güney duvarlarında, payandalar arasına mazgal formu üçer adet pencere yerleştirilmiştir.

Kapalı bölüme doğu cephenin ortasında yüzeyden dışarı taşırılan tonoz kavsaralı anıtsal bir taçkapıdan giriş sağlanmıştır. Basık kemerli girişin üzerindeki kitabe taşı boş bırakılmıştır. Taç kapının sivri kemerli kuşatma kemerinin üst köşelerine dairevi rozetler yerleştirilmiştir. Kare planlı kapalı bölüm her sırada dörder ayağın bulunduğu dört ayak dizisiyle beş sahına ayrılmıştır. Sahınların üzeri kuzey-güney doğrultusunda sivri beşik tonozla örtülmüştür. Enine atılan sahınları doğu-batı doğrultusunda uzanan tonoz örtülü orta sahnin kesmektedir. Giriş eksenini üzerindeki sahninin ortasına denk gelen kare alanın üzeri içten kubbe, dıştan piramidal külahla örtülü aydınlık feneri yer alır. Sekizgen kasmağın her bir yüzüne birer adet mazgal formulu pencere açılmıştır. Pandantiflerle geçilen kubbenin içi tuğla, dışı iki renkli kesme taşla kaplanmıştır. Giriş aksında yer alan orta sahninin iki yanında zeminden yükseltilmiş sekiler yer alır (Erdemir, 2017, s. 123-146).

Kervansaray 1957-1958,1963 ve 1984 yıllarında onarılmıştır. 1971 yılında hanın avlu bölümünde yapılan kazı çalışmaları neticesinde kervansarayın özgün plan şeması ortaya çıkartılmıştır. Kazılarda elde edilen verilerde beden duvarlarının payandalarla desteklendiği, taçkapının cepheden dışarı taşırıldığı anlaşılmaktadır. Taçkapıdan muhtemelen önce bir giriş eyvanına buradan da avluya ulaşılır. Avlunun iki yanında dörderden ikişer ayak dizisi yarı açık servis mekanları ile doğuda girişin iki yanında üçer adet kare ve dikdörtgen planlı mekanlar bulunmaktadır. Restorasyon ve korumaya yönelik ikinci aşamada ortaya çıkarılan temeller yaklaşık 1.00m. yükseltilmiştir. Yapılan kazı ve hafriyat çalışmaları neticesinde kervansarayın kapalı ve açık bölümden oluşan kervansarayların özelliğini yansıtan plan şemasına sahip olduğu ortaya konulmuştur (Yetkin, 1973, s. 288; Erdemir, 2017, s. 123-146).

Çizim 12: Açık bölümün planı (VGM arşivinden)

Konya Zazadin Hanı: Zazadin Hanı, Konya'nın Karatay ilçesine bağlı Tömek Mahallesi'nde, Konya-Aksaray yolunun 22. Kilometresinde bulunmaktadır (Baş, 2001, s. 107). Sadeddin yada Zazadin hanı olarak adlandırılan yapının banisi I. Alaeddin Keykubad'ın av emiri ve aynı zamanda mimarı olan Sadeddin Köpek'tir (Konyalı, 1964, s. 1057-1058). Avlu ve barınak bölümü üzerinde yer alan kitabelerine göre 633/1235 tarihinde Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'ın saltanatı yıllarında Köpek oğlu Mehmed tarafından yapımına başlandığı 634/1236 tarihinde II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in saltanatı yıllarında

tamamlanmıştır (Baş, 2001, s. 105-106).

Avlu ve barınak bölümünden oluşan kervansaray doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir alana oturmaktadır. Beden duvarları dıştan daire, kare ve dikdörtgen formlu payandalarla desteklenmiştir. Kervansarayın avlusuna güney cephenin kapalı kısma yakın olan bölümüne yerleştirilmiş, cepheden dışarı taşırılan tonoz kavsaralı bir taçkapıdan giriş sağlanmıştır. Kapı açıklığından giriş eyvanına buradan da dikdörtgen planlı avluya ulaşılır. Avlunun üç tarafı tonoz örtülü revak ve mekânlar ile kuşatılmıştır. Kervansarayın mescidi giriş eyvanının üzerine yerleştirilmiş olup taş basamaklı bir merdivenle çıkmaktadır. Kare planlı mescidin üzeri yıldız tonoz ile örtülüdür. Kible cephesinde geometrik bezeli mihrap yer alır (Baş, 2001, s. 104). Avlunun batısında yer alan ikinci bir kapı ile barınak bölümüne girilir. Barınak kısmı kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilen her sırada dörder ayağın bulunduğu beş ayak dizisiyle altı sahına ayrılmıştır. Bu enine sahnaları giriş aksından dikey olarak yerleştirilmiş bir orta sahnın kesmektedir. Doğudan batıya doğru dördüncü sahnın ortasında aydınlık feneri yer alır. Kesme taştan yapılan aydınlık feneri içten kubbe dıştan konik külah örtülüdür. Barınak bölümünün üzeri tonoz örtülüdür. İç mekanın aydınlatılması kuzey ve güneyde üçer, batıda bir adet mazgal pencere ile sağlanmıştır.

Foto 31: Kervansarayda yapılan restorasyon çalışması

1996 yılında Prof. Dr. Haşim Karpuz başkanlığında restorasyona yönelik kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır. Öncelikle avlu ve barınak bölüm içerisindeki dolu toprak boşaltılmıştır. Avlunun özgün halinde taş döşeli bir zemini bulunduğu anlaşılmıştır. Avlu güneyindeki revakların kotunun avlu kotundan daha düşük olduğu, mekânların zeminlerinin kireç harçlı olduğu tespit edilmiş. Girişin batısında mescide ve çatıya çıkışı sağlayan merdivenin sahanlığı ortaya çıkarılmıştır (Baş, 2001, s. 101-109). Barınak bölümünde daha önce bilinmeyen seki düzenlemesi ortaya çıkarılmış, toprak dolgular içerisinde seramik parçalar bulunmuştur. Buradaki çalışmalarda sekilerin zeminin altıgen tuğlalarla kaplı olduğu ortaya çıkarılmıştır (Karpuz, 1998, s. 55). Kervansaray 2008 yılında

Selçuklu Belediyesi tarafından restore edilmiştir.

SARAYLAR

Akşehir Sarayı/Saray Altı: Akşehir’de Saray altı mahallesinde Akşehir Müzesi tarafından 2000, 2001 ve 2004 yıllarında Selçuk Mahallesi Anıt Meydanında gerçekleştirilen kazılar dış kale surlarının bulunduğu alanın bir bölümünü kapsamaktadır. 2000 ve 2001 yılındaki kazı çalışmaları Müze Müdürü Yusuf Demirci, Arkeolog Ömer Faruk Türkan ile Arkeolog Şengül Selman tarafından; 2004 yılındaki çalışmalar ise Müze Müdürü Arkeolog Ali Harmankaya, Ömer Faruk Türkan, Mimar Hayriye Taşbaş tarafından yürütülmüştür. Kazılar sırasında tek renkli sırlı, sgraffito ve slip tekniğinde yapılmış seramikler, altı ve sekiz köşeli yıldız formulu çiniler, üç ayak ile fırın ayakları ile kandiller bulunmuştur (Gök, 2021, s. 326). Araştırmacılar mevcut buluntulardan hareketle Akşehir’de bir saray veya köşkün olabileceği konusunda hem fikirdir (Öney, 2005, s. 225-240; Gök, 2021, s. 320-347).

Foto 32: Kazılarda bulunan çiniler (S. Gök)

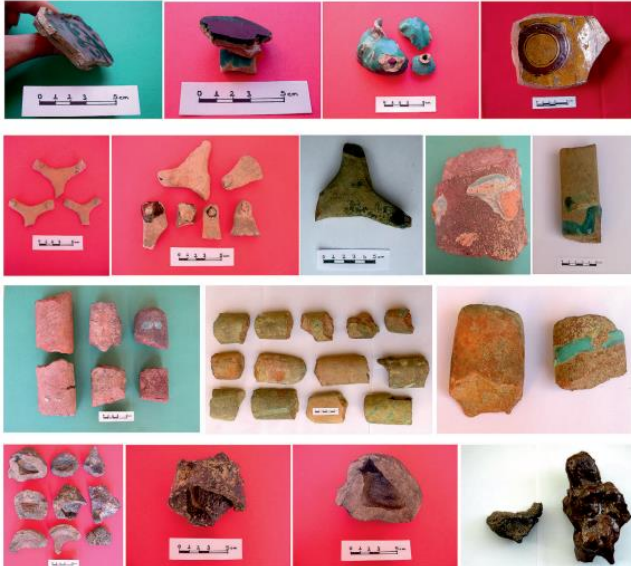
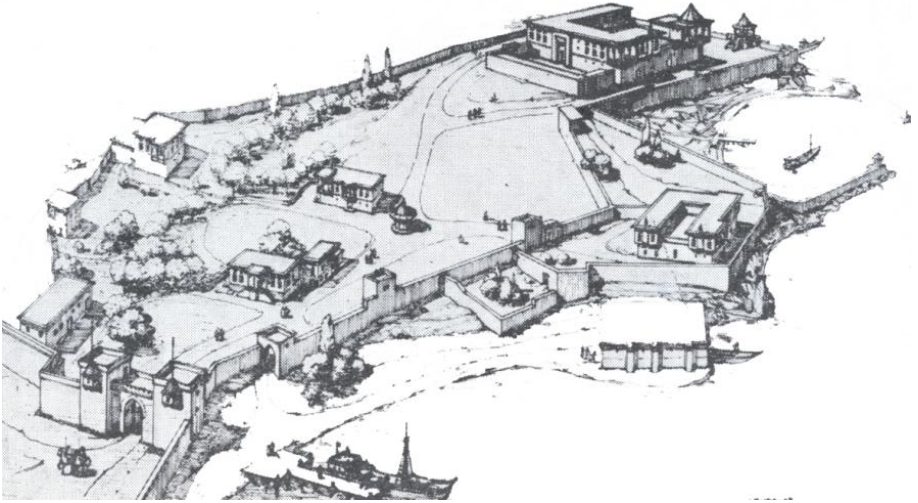
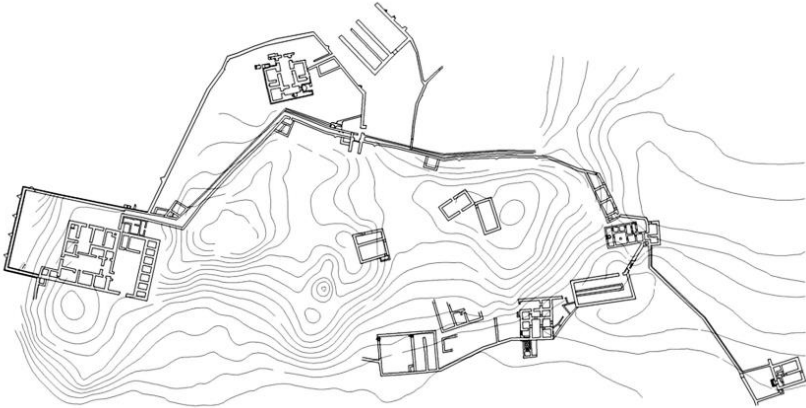

Foto 33: Kazılarda bulunan fırın malzemeleri (S. Gök)

Beyşehir Kubad Abad Sarayı: Kubadabad Sarayı Beyşehir gölünün güneybatı kıyısında, Anamas Dağları'nın eteklerinde eski adıyla Hoyran, bugünkü adıyla Gölyaka beldesinin 3 km. kuzeyinde yer almaktadır. Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'ın (1220-1236) yaptırdığı saray külliyesi –kısmen de olsa- günümüze ulaşabilmiş tek Selçuklu saray yapısıdır. Selçuklu tarihçisi İbn-i Bibi eserinde Sultan Alaeddin Keykubad'ın Antalya-Alanya seferinde Beyşehir gölü kenarında konakladığında, aynı zamanda mimar olan veziri Sadeddin Köpek'e buraya bir saray yapılmasını istediğini yazmakta (İbni Bibi, 1996:362-363). Hatta sarayın plan ve krokisini bizzat kendisinin çizdiği ve yapıyla yakından ilgilendiği bilinmektedir. Cornell Üniversitesi dendrokronoloji uzmanları tarafından sarayın ahşap hatıllarından alınan parçaları laboratuvar incelemeleriyle 1231 yılına tarihlendirmişlerdir. Rüçhan Arık ise kazı çalışmaları ile elde edilen buluntulardan hareketle sarayın 1235 yıllarına ait olduğunu ortaya koymuştur (Arık, 2000: 45).

Çizim 13:Kubadabad Sarayı yapılar topluluğu (M. Akok)

Çizim 14: Kubad Abad Saray Külliyesi (M. Çeken)

İbrahim Hakkı Konyalı 1944 yılında hazırlanıp 1964 yılında yayınlanan *Konya Tarihi* ve

Beyşehir Tarihi isimli iki kitabında sarayı ilim âlemine tanıtmış; akabinde Sarayın Beyşehir civarında olması gerektiğine işaret etmesinden sonra 1949 yılında Konya Müze Müdürü Zeki Oral, Kubadabad'ın yerini bularak iki ay kazı yapmıştır (Oral, 1949, s. 23). Kubadabad'da ilk sistematik ve bilimsel kazılar 1965-1966'da Katharina Otto-Dorn, Gönül Öney, M. Oluş Arık vd. tarafından gerçekleştirilmiştir (Uysal, 2019, s. 99). Kubadabad Sarayı 1967'de Mehmet Önder'in sondaj ve kazı çalışmalarının ardından uzun süre kendi kaderine terk edilmiştir. 13 yıllık bir aranın ardından 1980'de tekrar başlayan kazı çalışmaları Prof. Dr. Rüçhan Arık tarafından uzun yıllar devam ettirilmiştir. 2016 yılından itibaren ise Muharrem Çeken tarafından kazı çalışmaları devam etmektedir. R. Arık, Kubadabad Saray Külliyesi içinde Büyük Saray, Küçük Saray, Tersane, Kız Kalesi ve sarayın etrafındaki alanlarla, Malanda'daki Selçuklu köşkünde araştırma ve kazılar gerçekleştirmiştir (Erdemir-Yavuzyılmaz, 2010, s. 133-135). Yıllardır devam eden kazılarda çini başta olmak üzere, alçı, seramik, cam, metal, kemik, sikke gibi çok sayıda buluntu ortaya çıkarılmıştır. Kazı buluntularının bir bölümü Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesinde teşhir edilmektedir.

Foto 34: Kubad Abad Sarayı insan figürlü yıldız çini (M. A. Çelebi'den)

Foto 35: Kubad Abad Sarayı kazılarında bulunmuş atlı avcı figürü (M. A. Çelebi'den)

Konya Köşkü Kazısı: Konya Köşkü, Konya il merkezinde Alaeddin Tepesi olarak adlandırılan höyüğün kuzeyinde, Selçuklu döneminde iç kaleyi kuşatan surların bir burcu üzerine inşa edilmiştir. Köşkün kim tarafında yapıldığı konusunda farklı görüşler ileri sürülse de genel olarak 1156-1192 arasında II. Kılıç Arslan tarafından yaptırıldığı, Alaeddin Keykubat tarafından ise tamir ettirildiği kabul edilmektedir (Aslanapa, 1999, s. 187). Ayrıca Amerika'daki Cornell Üniversitesi dendrokronoloji uzmanlarının köşkün mukarnas konsollu kısmında, üç ayrı ahşap hatıldan numune olarak yaptıkları tahlil ve analizlerini yaparak ahşap parçaların, 1167, 1173 ve 1174 yıllarına ait olduklarını tespit etmişlerdir (Arık, 2001, s. 29; Erdemir, 2001, s. 120).

Foto 36: Köşkün yıkılmadan önceki durumu (Van Berchem'den)

Yapıyla ilgili en kapsamlı bilgi veren seyyahlardan birisi de Bertrandon De La Broguiere' dir. Kudüs üzerinden 1432'de Konya'ya gelen Fransız seyyah, tanıştığı Kıbrıs elçisi ile Konya Sarayı'na girer ve burasını şöyle tanıtır: “Elçi saray kapısına kadar at binmiş olarak geldi ve orada attan indi. Yaklaşık üç yüz kişinin sığabileceği büyük bir salona alındık ve burasını boydan boya geçtikten sonra hükümdarın bulunduğu odaya girdik. Onu bir halının üstünde oturuyor bulduk, âdetleri böyleymiş. Altın işlemeli kumaştan dört köşe bir yastığa yaslanmış bir halde bulunuyor, kılıcı da hemen yanında duruyordu. Kendisinin de üstünde altın işlemeli koyu kırmızı kumaştan bir giysi vardı; yanı başında, bana söylendiğine göre şehirden üç adam oturmaktaydı. Kölelerinden otuz kadarı, odanın çevresinde sıralanmış bir halde ayakta duruyorlardı. Hükümdarın ön tarafında ise baş vezir ayakta durmaktaydı...” (Broguiere, 2000, s. 185-186). 15. yüzyılda sarayı bu kadar teferruatlı anlatan, sağlam ve kullanılabilir halini gözler önüne seren bir başka seyyah olmadığı gibi sonraki dönemlerde de karşılaşılmamıştır. Bu tarihlerde Konya Sarayı'nda oturan hükümdar Karamanoğlu II. İbrahim Bey' dir.

1897 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Konya'ya gelen Tarihçi ve Para Mutahassısı Ahmed Tevhid Bey Alaeddin Tepesi'nin o tarihlerdeki durumu hakkında şu bilgileri aktarır, “Eski Konya murabba’ müstatil şeklinde olduğu asarından anlaşılıyor. Şimdiki Konya Şark'a ve Cenuba doğru tevessü etmiştir. Eski Konya'nın Şimali hemen hemen terkedilmiştir. Selçukluların enfes asarını gördüm. Alaeddin Köşkü ki yerliler “Taht” diyorlar latiftir, harap olmuş. Haricindeki çiniler, kısmen dahildekiler umumen yok olmuş. Cüzi tamir ile mükemmel bir eser olur. Alâeddin köşkü sunî bir tepenin Şimâle müteveccihen durulduğu halinde sağ cenahındadır. Bu tepenin etrafı vaktiyle surlar ve hendekle muhattır. Sur harap olmuş ve hendek hayli dolmuştur. Alâeddin tepesi sunî bir tepe olup şehrin en mürtefi’ mahallidir. Bunun da en yüksek mahalli yirmi metreyi tecavüz etmez. Tepesinin üzerinde hane yoktur. Etrafı surla muhattır. Amma sur kısmen yıkılmış etrafındaki hendek dolmuş olduğundan tepenin eteklerinden ileriye doğru Hristiyan evlerinden tecavüz vuku bulmaktadır. Alâeddin tepesinde köşk harabesi, Alâeddin Camii ve türbesi, saat kulesi ki bir kadim kilise olsa gerekdir. Birbirine muttasıl Ermeni ve Rum kiliseleri mevcut olup başka bina yoktur. Arsayı hâlîyedir. Mebanii Kadîme hep bu tepe civarındadır. Buradan biraz ileri doğru gittim. Kalenin bakiyyesinden bir kapı yeri gördüm. Yıkıyorlardı, ismini sordum, Zindankale, dediler” (Ünver, 1967, s. 202, 204, 208).

1941 yılında Alâeddin Tepesindeki Kazı çalışmamalarını Ankara İli Gölbaşı ilçesi yakında bulunan Karaoğlan Höyüğü kazılarını yapan ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Kazı başkanlığını R. O. Arık'ın yaptığı Arkeolog Raci Temizer, Nuri Gökçe, Mimar Mahmut Akok, Konya Müzesi Müdürü Yusuf Akyurt, Fotoğrafçı Fazıl Önal'dan oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazı çalışmasının ayrı bir önemi ise Selçuklu Mimarisi ve Ortaçağ Türk Kültürüne yönelik ilk kazısı olması açısından da önem taşımaktadır (Arık, 2009, s. 215; O. Arık, 2009, s. 16).

Kazının yapılmasındaki temel amaç o tarihlerde höyük üzerinde bir takım imar faaliyetlerinin yapılmak istenmesi üzerine höyük mü yoksa bir tepe mi olduğunun tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır (Akok, 1972, s. 60). Kuzey-güney 450m., doğu-batı doğrultusunda ise 350m. çapında olup yüksekliği ise 20m. civarındadır. Höyük üzerinde uygun olan dört yerde sondajlar yapılarak bunlar A,B,C,D olarak isimlendirilmiştir. Kazılar

neticesinde M.Ö. 2000'lere kadar uzanan Bakır Çağı kalıntılarının üzerinde Frig, Helenistik, Grek, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini barındıran kültür katmanlarından oluşan bir höyük olduğu tespit edilmiştir (Arık, 1942, s. 15-18).

R. Oğuz Arık, "Coğrafyadan Vatana" isimli eserinde Alaeddin Tepesi hakkında şu bilgileri aktarır; "İsler Erciyes'ten ve Hasan Dağı'ndan yani doğudan, ister Emir ve Mugan gölleri muntıkasından yani şimalden, ister Afyon taraflarından yani batıdan, ister Kilikyalardan yani cenuptan geliniz: Konya'dan geçeceksiniz ve Alaeddin Tepesi'ne selam vereceksiniz. Bu bakımdan Alaeddin Tepesi, Orta Anadolu'da bu kısmın bağrında, tarihin özenerek yükselttiği bir kuleye, bir abideye benzer. Benim gibi şimalden gelenler için bu kulenin manası inanılmayacak kadar derin, büyüleyicidir. Bu vahanın, hasretiyle koşan çöl yolcularına ilk selamı veren Alaeddin Tepesi'dir. Bu itibarladır ki Konya demek, bir anda, Alaeddin Tepesi demek olur. Alaeddin tepesinin geçmişi, masalların malıydı. Şimdi Türk arkeoloğunun eli, Alaeddin Tepesi'ni bütün masallardan temizlemiş, onu hakikaten hayran kalınacak tarihinin kürsüsüne oturtmuştur. Artık biliyoruz ki Alaeddin Tepesi denen höyük, kumlu bir zemine, Frig çağı insanların kurduğu geniş bir şehirle yerleşiyor. Anadolu'ya milattan önce 1000 tarihlerinden beri akan Frigler akını buraya dökülünce, höyüğümüzün bütün dünyaya meydan okuyacak kadar azametli bir şehre kavuştuğunu görüyoruz. Anadolu'yu alt üst eden türlü kasırgalarla kaybolan Friglerden sonra Alaeddin Tepesi sırasıyla Helenlerin, Romalıların, Bizanslıların sığındığı bir istihkam oluyor. Onların tarihini kapayan Türklerle ise Alaeddin Tepesi ebedi çehresini almış görünmektedir" (Arık, 1942, s. 15-18; Arık, 1990, s. 206).

Kazı çalışmaları sırasında köşkün Konya iç kalesini kuşatan I. surun bir burcu üzerine inşa edildiği anlaşılmış, ayrıca sarayın güneye uzandığını ve geniş alan kapladığını ortaya koymuştur. Kazılardan çıkarılan buluntular Konya Müzesi'ne teslim edilmiş, çalışma raporları ile diğer doküman ve dosyalar ileride yayınlanmak üzere Tahsin Özgüç'e verilmişti (Akok, 1968, s. 47-73; Akok, 1975, s. 217-236).

Foto 37: Minai tekniğinde çini (M. A. Çelebi'den)

Yapılan çalışmalar neticesinde hem tepenin kültür katmanı, hem de saraya ait zengin çini ve alçı malzemeler ortaya çıkarılmıştır. Çini buluntular lüster, minai ve sıraltı tekniğinde yapılmış olup renk, desen ve kompozisyon açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Bunlar içerisinde süvari, bağdaş kurarak oturan insan figürleri, ud çalan figürler, siren ve sfenks gibi hayali yaratıkların tasvir edildiği zengin bir figür dünyası ile de

karşılaşmaktayız. Bunun yanı sıra alçı buluntularda da insan ve hayvan figürleri ile hayvan mücadele sahneleri ile dikkati çekmektedir. Benzer figürlü çini ve alçı örnekleri Beyşehir'deki Kubadabad Sarayında yapılan kazılarda da bulunmuştur (Erdemir, 2001, s. 122)

Foto 38: Minai Çini, Metropolitan Müzesi (R. Arık)

Konya Büyükşehir Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan protokol gereği 2010 yılında Konya Müze Müdürlüğü yürütücülüğünde, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından II. Kılıç Aslan Köşkü Kurtarma Kazısı yapılmıştır. 2010 yılında 5 ay süren kazılarda ortaya çıkarılan duvarların Bizans dönemine ait olduğu Selçuklular devrinde ise son halini aldığı tespit edilmiş. Ayrıca Bizans döneminde kale duvarına ait bir burcun köşkü çevrelediği, köşkün temel kalıntılarının güneyde Selçuklu Sarayı ile birleştiği, köşkün doğusunda ikinci bir köşkün varlığı kazılarla ortaya çıkmıştır (Çelebi, 2021, s. 207). 2015 yılında 5 ay süren çalışmalarda 7 adet dikdörtgen planlı burcun kalıntılarında ulaşılmıştır. 2018 yılı sonlarında başlayıp 2020 yılına kadar devam eden çalışmalarda sarayın çevre duvarı ile saraya ait mekânlar bulunmuştur.

Foto 39: Kazılarda ortaya çıkarılan burçlar (M. A. Çelebi)

Foto 40: Konya Sarayı alçı buluntuları (M. A. Çelebi'den)

KALELER

Konya Gevale Kalesi Kazısı: Gevale Kalesi Konya'nın Selçuklu ilçesi Saray Mahallesi sınırları içerisinde, şehir merkezinin 10 km batısında bulunmaktadır. Deniz seviyesinden 1675m yüksekliğindedir. Gevale Kalesi gerek arşiv vesikalarında gerekse de tarihi kaynaklarda Gevele, Kevele, Kirale, Gavele, Kaballa, Kevale, Kavala, Kabala, Gâvele şeklinde geçmektedir (Konyalı, 1964, s. 172-173). Halk arasında kalenin burçları uzaktan takke gibi

göründüğünden dolayı bu dağ Takkeli Dağ olarak da adlandırılmıştır. Gevale Kalesinin stratejik konumu, geniş Konya ovasını 360 derecelik bir görüş alanı ile şehrin savunmasında kilit bir rol oynamıştır. Geçmiş Helenistik döneme kadar geriye giden kalenin imarı büyük oranda Bizans devrinde tamamlanmış, Selçukluların bölgeyi fethi ile birlikte yeniden imar edilmiştir.

Tarihi kaynakların verdiği bilgiler kalenin içerisinde saray ve şikarhane gibi önemli yapıların bulunduğu belirtilmiştir. “*Darü'l-mülk*” olarak da isimlendirilen Gevale Kalesi Ayrıca Selçuklu sultanların elçileri ağırladığı, av ve eğlencelerin tertip edildiği, mahkûmların tutulduğu yapılardan oluşmaktaydı. Selçuklulardan sonra Eşrefoğlu ve Karamanoğlu hâkimiyeti altında kalan kale Gedik Ahmed Paşa tarafında yıktırılarak kendi kaderine terk edilmiştir (Konyalı, 1964, s. 172-173).

Foto 41: Gevale Kalesinin kazı sonrası görünümü

Yüzyıllardır kendi kaderine terk edilen Gevale Kalesi, zaman zaman da defineciler tarafından tahrip edilen, bazen de bir taş ocağı olarak kullanılmıştır. Gevale Kalesinde 2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile bölgede kapsamlı yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. 2013 yılından itibaren ise Kale ve çevresinde kazı çalışmaları başlatılmıştır. Kazı çalışmaları Konya Müzeler Müdürlüğü'nün başkanlığında, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Çaycı'nın başkanlığındaki bir bilim heyeti tarafından ve Selçuklu Belediyesi'nin sponsorluğunda yürütülmektedir.

2013-2022 yılları arasındaki kazılar sırasında tapınak olarak adlandırılan yapı, dehliz/potern, kaya mezarları, hamamlar, sarnıçlar, işlevi tam olarak tespit edilemeyen mekânlar ile sur duvarları açığa çıkarılmıştır. Bunlar içerisinde en dikkati çekenlerden biri kalenin batısında “L” planlı, üzeri tonoz örtülü, 80m. uzunluğundaki dehlizdir. Bu tarz dehlizlere Ortaçağ savunma yapılarında karşılaşılmaktadır. Dehlizlerin en önemli işlevi

olağanüstü durumlarda kaleye giriş ve tahliye için kullanılmıştır (Çaycı-Şimşir, 2015, s. 540-544; Çaycı-Şimşir, 2019, s. 383-401; Çaycı-Şimşir, 2020, s. 67-77).

Kalenin bulunduğu konumdan dolayı su kaynaklarına oldukça uzaktır. Kalenin su ihtiyacını karşılamak için çok sayıda sarnıç inşa edilmiştir. Farklı formlarda ve plan şemalarında sayıları 100'e yakın sarnıçlar yağın yağmur ve karların içlerine doldurulmasıyla su temini sağlanmaya çalışılmıştır. Kalede gerek sultanın gerekse görevli personellerin beden temizliğini yapabilmesi için hamamlara ihtiyaç vardır. Gevale Kalesindeki kazılarda iki adet hamam tespit edilmiştir. Bu hamamlardan biri batıda diğeri doğudadır. Soyunmalık, ılıklik, sıcaklik, su deposu ve külhan birimlerinden oluşmaktadır. Hamamlar tek kişinin içinde yıkanmasına uygun olup oldukça küçük boyutlu tasarlanmıştır. Gevale kalesi kazı buluntuları bakımından da zengindir. Farklı dönemlere ait sırlı-sırsız seramikler (Özdeniz-Şimşir, 2020, s. 59-76), sikkeler, mühürler, ok uçları, cam bilezik (Yavuzylmaz, 2017, s. 49-61), alçı, gülle (Şen, 2019, s. 189-224), değirmen taşı, ağırşak, zihgir, lüle, kandil (Özdeniz-Çaycı, 2022, s. 117-131), aplik, kemer tokası, metal kap ve objeler bulunmuştur.

42: Alçı buluntular

Foto 43: Ok uçları

Zindankale: Konya ili İhsaniye Mahallesi Derviş Hilmi Sokak'ta yer almaktadır. Buradaki çalışmalar 2007-2009 yılları arasında Konya Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. 2007 yılında Konya Büyük Şehir Belediyesinin ve Kültür Parkının güneyinde yapılacak olan katlı otopark projesi hazırlanmış ve bu proje doğrultusunda çalışmalar başlatılmıştır. Çalışmalar Konya Müze Müdürlüğü uzmanları denetiminde yürütülmüştür.

Foto 44: Zindankale'nin yıkılmadan önceki durumu (J. Haynes-1887)

Foto 45: Zindankale'nin yıkılmadan önceki durumu (J. Haynes-1887)

Zindankale Katlı Otopark hafriyat çalışmalarında 6.50 m. de 9.70 x 1,95 cm ölçülerinde bir duvar kalıntısı görülmüştür. Duvar kalıntısı etrafında şekillenen kazılar neticesinde temel kalıntılarına ulaşılmıştır. İki köşe kulesi ve bunların arasında payanda, ana kütlelin etrafını çevreleyen üçgen girintiler ile üzerinde merdivenleri olan duvar bulunmuştur. Etrafı hendekle çevrili olduğu görülen köşe kuleli bir iç kale ortaya çıkarılmıştır. Yapılan çalışmalarda Roma-Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait silindirik kitabeli taş, sırlı kandiller, sırlı-sırsız seramikler, metal objeler ve cam buluntuları ortaya çıkmıştır (Özcan, 2019, s. 19-26).

Foto 46: Kazı alanından görünüm (Z. Özcan)

Foto 47: Kazılarda bulunan kitabe parçası (Z. Özcan)

Sonuç

Konya, Anadolu'nun kadim şehirlerinden birisi olup Selçuklu Devleti'ne de başkentlik yapmıştır. Gerek Türk hâkimiyeti altında gerekse Türk dönemi öncesinde bölgede hâkim olan topluluklar tarafından bırakılmış çok sayıda mimari eser bulunmaktadır. Bu eserler Konya'nın zengin bir mimari kültüre sahip olduğunun en önemli kanıtıdır. Geçmiş tarih öncesi döneme kadar uzan Konya'nın mimari birikimi maddi imkânsızlıklar, halkın ilgisizliği, savaşlar, doğal afetler gibi çeşitli sebeplerle bu eserler yıkılmış-yıkıtılmış, harap olmuş, adeta kendi kaderine bırakılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra özellikle de Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği doğrultusunda Türk bilim adamları yurt dışına eğitim görmek amacıyla gönderilmiştir. Eğitimlerinin ardından ata yurtlarına dönerek kazı çalışmalarına başlamışlardır. Türk bilim adamları içerisinde ilk olarak 1937 yılında Sedat Çetintaş'ın Sivas Keykavus Darüşşifası'nda gerçekleştirdiği kazı çalışmaları Ortaçağ Türk Dönemi kazıları için bir başlangıç teşkil etmektedir. R. O. Arık, Tahsin Özgüç, O. Aslanapa, M. O. Arık, H. Karamağaralı, B. Karamağaralı, R. Arık gibi bilim insanları da aynı yolda yürüyerek toprak altında gizli kalmış, harap olmuş, yıkılmış yada tarihi kitapların sayfalarında geçen ancak günümüze ulaşmayan bilinmezlikleri ortaya çıkarmaya, yeni bilgiler ve buluntular ortaya koymaya çalışmış bunda da başarılı olmuşlardır.

Bu çalışma özelinde Konya'da Selçuklu Sanatına yönelik gerçekleştirilen ve çeşitli kurumlar tarafından desteklenmiş kazı, sondaj ve hafriyat çalışmaları ile yapıların özgün plan ve mimarisi, süslemeleri, malzeme ve tekniğinin yanı sıra bulunan taşınır kültür varlıkları ile dönemine ışık tutan sonuçları ile son derece önem taşımaktadır. Ayrıca Selçuklu başkenti Konya'nın tarihi süreç içerisinde geçirdiği tahribatları, eski eser kayıplarını, bilinçsizce yapılan eser katliamlarını da ortaya koymaktadır. Bizlere düşen ister toprak altında kalsın ister sağlam ya da kazılarla ortaya çıkarılmış bu ata yadigarı eserleri koruyup, muhafaza ederek gelecek nesillere aktarmaktır.

Extended Summary

After the Turks made Anatolia their homeland, they embarked on an intensive development activity and created many works in the regions they dominated. Mosques,

masjids, caravanserais, tombs, baths, fountains, lodges and zawiyas, castles were built by statesmen, wealthy people and benefactors, especially the Sultan and his family. Artifacts built in Anatolia during the Seljuk, Principalities and Ottoman periods were destroyed over time due to wars, natural disasters and negligence, or only a few of their remains have survived to the present day. What kind of architecture these buildings, which we learnt from archival documents and various publications, have always been a subject of curiosity.

Anatolia, which has hosted different civilizations throughout history, is a hidden treasure that hides rich finds and architectural artifacts, starting from prehistoric times. This feature has always attracted the attention of researchers. In the 19th and 20th centuries, Anatolia became a center where western travellers and researchers conducted research and examination. After the proclamation of the Republic, especially at the request of Mustafa Kemal Atatürk, Turkish scientists were sent abroad to study. After their education, they returned to their ancestral homeland and started excavations. The excavations carried out by Sedat Çetintaş in Sivas Keykavus Hospital for the first time among Turkish scientists in 1937 constitute a beginning for the Medieval Turkish Period excavations. Scientists such as R. O. Arık, Tahsin Özgüç, O. Aslanapa, M. O. Arık, H. Karamağaralı, B. Karamağaralı, R. Arık also walked on the same road, revealing the unknowns that were hidden under the ground, ruined, destroyed or in the pages of historical books that did not reach the present day. They tried to uncover new information and finds, and they were successful in this.

Like other Anatolian cities, the Seljuk capital, Konya, has been one of the cities where the destruction of antiquities is the most. The architectural remains and finds unearthed in the excavations carried out in recent years are one of the most important indicators of this. Among these, architectural remains, ceramics, tiles, plaster and metal finds unearthed during the excavations in Beyşehir Kubadabad Palace, Konya Mansion, and Gevale Castle attract attention. Today, some of these works, which adorn the museums of Konya, Istanbul and Ankara, are unfortunately smuggled abroad and exhibited in the museums there.

In this study, scientific excavation, sounding, research and rescue excavations for Seljuk Art in Konya and its surroundings are the subject. In addition, the cleaning and excavation works carried out during the restoration works were also included in the research. Due to the large number of excavations in Konya and its environs, only the names of some studies have been mentioned, as they would exceed the size of an article. In addition, instead of ordering the excavations chronologically, they were classified according to building types.

Kaynakça | References

- AKOK, M. (1969). Konya'da Alâaddin Köşkü Selçuklu saray ve köşkleri. *Türk Etnografya Dergisi*, XI, 47-73.
- AKOK, M. (1972). Türk Tarih Kurumu adına Konya Alaeddin Tepesi'nde 1941 yılında yapılmış olan arkeolojik kazıda elde edilen mimari buluntular. *VII. Türk Tarih kongresi (bildiriler) içinde (C.I, s. 60-63)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- AKOK, M. (1975). Konya şehri içindeki Alaeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu adına yapılan arkeolojik kazılarının mimari buluntuları. *Belleten*, 39/153-154, 217-236.
- ARIK, R. O. (1942). *Alaeddin Tepesi. Konya*, VII, 15-18.
- ARIK, R.O. (1990). *Coğrafyadan Vatana*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- ARIK, M. O. (1998). Türkiye'de Ortaçağ Arkeolojisinin gelişmesine bir bakış. *VII. Milli Selçuklu Kültür ve medeniyeti semineri (II. ortaçağ ve Türk dönemi kazı araştırmaları Sempozyumu, 30 Nisan-02 Mayıs 1998) içinde (s. 11-19)*. Konya: Selçuk Üni. Yay.
- ARIK, R. (2000). *Kubad Abad, Selçuklu saray çinileri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- ARIK, R. (2009). Selçuklu Dönemi Sarayları. *Anadolu Selçuklu şehirleri ve uygarlığı Sempozyumu 7-8 Ekim 2008*. 211-237. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- BAKIRCI, N. (1998). Konya Meram Şekerfuş Türbesi 1996 yılı kazı ve temizlik çalışması. *VIII. Müze kurtarma kazıları semineri 7-9 Nisan 1997 içinde (s. 159-172)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- BAŞ, A. (2001). Yeni buluntular ışığında Zazadin Hanının değerlendirilmesi. O. Eravşar (Haz.), *I. uluslararası Selçuklu kültür ve medeniyeti kongresi bildirileri içinde (C. I, s. 101-109)*. Konya, Selçuk Araştırmaları Merkezi Yay.
- BAYBURTLUOĞLU, Z. (1993). *Anadolu Selçuklu dönemi yapı sanatçıları*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay.
- BAYRAM, F. (2008). *Uluslararası kazı araştırma ve arkeometri sempozyumunun 30. yılı anısına Türkiye arkeolojisi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- BROGUÏERE, Bertrandon De La. (2000). *Bertrandon De La Broguiere'nin denizaşırı seyahati*, (Arda, İ. Çev.). İstanbul: Eren Yay.
- ÇAYCI, A. Şimşir Z. (2015). Gevale Kalesi 2013-2014 kazı buluntuları. *Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 37. kazı sonuçları toplantısı içinde (C. 3, s. 539-558)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- ÇAYCI, A.&ŞİMŞİR, Z. (2019). Gevale Kalesi 2014 yılı kazı çalışmaları. C. Ünal&C. Gürbıyık (Haz), *XXII. uluslararası ortaçağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları sempozyumu (Manisa 21-24 Ekim 2015) içinde (s. 383-401)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- ÇAYCI, A.&ŞİMŞİR, Z. (2020). Gevale Kalesi 2018 yılı kazı çalışmaları. *41. uluslararası kazı, araştırma ve arkeometri Sempozyumu (Diyarbakır, 17-21 Haziran 2019) içinde (s.67-77)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- ÇELEBİ, M. A. (2021). Konya iç kalesi ve Anadolu Selçuklu Sarayı. M. A. Hacıgökmen& Z. Odabaşı (ed). *Selçuklu dönemi saraylar ve köşkler içinde (C.I, s. 190-298)*. İstanbul:

Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü Yay.

- DURAN, R. (2001). *Selçuklu devri Konya yapı kitâbeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- ERDEMİR, Y. (2007). Konya Selçuklu Medreselerinin onarımlarında ortaya çıkarılan yeni çini buluntular. O. Eravşar&H. Karpuz (Ed.). *Konya Kitabı içinde* (S. X, s. 329-344). Konya: Konya Ticaret Odası Yay.
- ERDEMİR, Y. (2009a). *Karatay Medresesi Çini Eserleri Müzesi*. Konya: Konya İl Kültür ve Turizm MüdürlüğüYay.
- ERDEMİR, Y. (2009b). *İnce Minareli Medrese*, Konya: Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.
- ERDEMİR, Y. (2017). Payitaht Konya'da bir konaklama ve ticaret yapısı: Horozlu Han. *USAD*, 6/123-146.
- ERDEMİR, Y.&YAVUZYILMAZ, A. (2010). Alaeddin Keykubat'ın sanat anlayışı ve Konya'da inşa ettirdiği sanat eserleri. Y. Küçükdağ&M. Çıpan (Ed.). *I. Alaeddin Keykubat ve dönemi Sempozyumu bildirileri (6-7 Kasım 2008) içinde* (s. 129-175). Konya: Konya Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yay.
- GÖK, S. (2021). Buluntular ışığında Akşehir Sarayı ya da Köşkü. M. A. Hacıgökmen& Z. Odabaşı (ed). *Selçuklu Dönemi Saraylar ve Köşkler içinde* (C.2, s. 320-347). İstanbul: Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- İBN-İ BİBİ. (1996). *El-Evamirü'l Alai'ye Fil-Umuri'l Alaiye/Selçuk Name I-II*. (Öztürk, M. çev.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- KARAMAĞARALI, H. (1982a). Konya Ulu Camii. *Rölöve ve Restorasyon dergisi*, 4, 121-132.
- KARAMAĞARALI, H. (1982b). Sahib Ata Camiinin Restitüsyonu hakkında bir deneme. *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, 3, 49-76.
- KARPUZ, H. (1993). Konya Dokuzun Hanı kazı ve Restorasyon çalışmaları. *XIV. Kazı sonuçları toplantısı içinde* (C.II, s. 457-474). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- KARPUZ, H. (1996). "Konya Dokuzun Hanı'nda yapılan kazı ve Restorasyon çalışmaları. S. Mülayim& Z. Sönmez (Derleyen). *Aslanapa armağanı içinde* (s.141-149). İstanbul: Bağlam Yay.
- KARPUZ, H. (1998). S.Ü. Selçuklu araştırmaları merkezi tarafından Konya'da yapılan kazı ve Restorasyon çalışmaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, IX/ 43-57. İzmir: Ege Üniversitesi Yay.
- KENDİ, İ. A. (1959). *Konya mezar folkloru*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- KONYALI, İ. H. (1964). *Abideleri ve kitabeleri ile Konya tarihi*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- KURAN, A. (1969). *Anadolu medreseleri I*. Ankara: O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi.
- MUTLU, S.-Başaran Mutlu, M. (2018). Anadolu'da arkeolojinin kurumsallaşma süreci ve gelişimi. *Academic Knowledge*. 1 (1)/64-76.
- ORAL, Z. (1949). Kubat dâbat bulundu. *Anıt*, 2/2,23.
- ORAL, Z. (1956). Konya'da Alaüd-Din Camii ve türbeleri I yapılar, kitabeler. *Yıllık Araştırmalar Dergisi I*. 45-62.
- ÖZDENİZ, H.-ÇAYCI, A. (2022). Gevale Kalesi kazılarında bulunan seramik kandiller. *Selçuklu medeniyeti araştırma dergisi (SEMA)*, 7/117-131.
- ÖZDENİZ, H. H.&ŞİMŞİR, Z. (2020). Gevale kalesi kazılarında ortaya çıkartılan seramiklerde

- kap formları. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)*, 5/59-76.
- ÖNDER, M. (1952). *Konya maarif tarihi*. Konya: Ülkü Basımevi.
- ÖNDER, M. (1958). "Konya'da Alevi Sultan Mescidi ve Mihrabı", *Vakıflar Dergisi*, IV, 241-245.
- ÖNDER, M. (1971). *Mevlana şehri Konya*. Ankara: Güven Matbaası.
- ÖNDER, M. (1989). *Atatürk ve Konya*. Konya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- ÖNEY, G. (2005). Akşehir Sarayaltı Mahallesinde bulunan Selçuklu çinileriyle ilgili yeni görüşler. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 14-1/225-240.
- ÖNGE, Y. (1967). Bilinmeyen bir Selçuklu Medresesi: Konya-Ali Gav Zaviyesi ve Türbesi. *Önasya*, III-28/ 15-16, 22.
- ÖNGE, Y. (1968). Konya Alaeddin Camii'nin çinili mihrabı. *Önasya*. IV-41/11-12, 22.
- ÖNGE, Y., (1984). Konya Sahip Ata Hankâhı. *Suut Kemal Yetkin'e armağan içinde* (s. 281-292). Ankara: Hacettepe Üni Yay.
- ÖNGE, Y. (1992). Konya'da yeni bulunan alçı süslemeler. *IX. Vakıf Haftası Kitabı içinde* (s.187-195). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay.
- ÖZCAN, Z. (2019). *Konya Zindankale (Ahmedek) kazı ve buluntuları (Selçuklu dönemi buluntuları)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- ÖZERGİN, K. (1965). Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları. *İ. Ü. Ed. Fak. Tarih dergisi*, XV-20/141-170.
- ÖZGENEL, L. (2008). A tale of two cities: In search for ancient Pompeii and Herculaneum. *Metu Journal*. 1/1-25.
- PEKDEMİR, S. N. (2008). Karatay Medresesi eyvanı kurtarma kazısı. 16. *Müze çalışmaları ve kurtarma kazıları Sempozyumu (25-27 Nisan 2007 Marmaris)* içinde (s. 13-30). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- SEVİN, V. (1995). *Arkeolojik kazı sistemi el kitabı*. İstanbul: Kanaat Matbaası.
- SÖNMEZ, Z. (1989). *Başlangıcından 16. yüzyıla kadar Anadolu Türk-İslam mimarisinde sanatçılar*, Ankara: Türk Tarik Kurumu Yay.
- ŞEN, A. (2019). Konya Gevele Kalesi kazılarında bulunan taş güller (2013-2016). *Selçuklu medeniyeti araştırma dergisi (SEMA)*, 4/189-224.
- ŞİMŞİR, Z.&YAVUZYILMAZ, A., (2019). Yeni bulunan bir Selçuklu kitabesi: İç Karaarslan Mescidi kitabesi. *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der. (Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı)*, 91-103.
- UÇUR, M. Ferit. (1936).Horozlu Han (Ruzbe Hanı). *Konya Halkevi Dergisi*, 2, 100-104.
- UYSAL, A.O. (2019). Kubad Abad'ın tarihi hakkında. A. Yavaş&O. Koçyiğit (Ed.). *Beyşehir Gölü kıyısında bir Selçuklu sitesi: Kubad Abad* içinde (s.85-100). Konya: Konya Büyükşehir Bel. Kültür Yay.
- ÜNVER, S. (1967). Yetmiş yıl önce Konya. *Belleten*, XXXI/121, 202-220.
- YAVUZYILMAZ, A. (2015). Şerafeddin Türbesi. *Konya Ansiklopedisi*. (C.8, s.227). Konya: Konya Kültür A.Ş. Yay.
- YAVUZYILMAZ, A. (2015). Zenburi Mescidi. *Konya Ansiklopedisi*. (C. 9, s.180-181). Konya: Konya Kültür A.Ş. Yay.
- YAVUZYILMAZ, A., (2017). Gevale Kalesi cam bilezik buluntuları (2013-2015). E. Taş (Ed.).

XX. uluslararası ortaçağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları Sempozyumu bildirileri içinde (s. 49-61). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yay.

YETKİN, Ő. (1973). Türkiye’de elli yıl içinde yapılan Türk Sanatı ile ilgili kazılar. *Cumhuriyetin 50. yılına armağan* içinde, (s. 271-290). İstanbul: İstanbul Üni. Yay.

YÖRÜKOĞLU, Ö. (1981). Sahip Ata araştırması. *VIII. Türk Tarih kongresi içinde* (C. II, s. 899-905). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

YÖRÜKOĞLU, Ö. (1976). Sahip Ata araştırması buluntuları. *Vakıflar dergisi*, XI, 217-220.

YURDAKUL, E. (1971). Konya Alaaddin Camii 1971 yılı avlu kazısında yeni buluntular. *Önasya*, VI/69, 8-9, 11.

